

Handelshøyskolen BI

MAN 50751 Grønn vekst og konkurransekraft

Term paper 60% - W

Predefinert informasjon

Startdato:	06-09-2022 09:00 CEST	Termin:	202310
Sluttdato:	26-05-2023 12:00 CEST	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	P		
Flowkode:	202310 10035 IN04 W P		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Navn:

Tor Aarseth Kåpvik, Håkon Moslet

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Doughnut Economics i byutvikling		
Navn på veileder *:	Marit Sjøvaag		
Inneholder besvarelsen konfidensielt materiale?:	Nei	Kan besvarelsen offentliggjøres?:	Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	14
Andre medlemmer i gruppen:	

Eksamenskode og navn:

2022H EMM Grønn vekst og konkurransekraft

Innhold

Sammendrag	1
Kapittel 1: Introduksjon til tema og problemstilling	2
1.1 Doughnut Economics i byutvikling	2
1.2 Problemstilling	4
1.3 Avgrensninger	4
Kapittel 2: Teoretisk forankring	5
Kapittel 3: Metode	12
Kapittel 4: Analyse og drøfting	13
4.1. Problemstilling 1 – I hvilken grad svarer kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen ut rådene for byutvikling som gis i DEIG?	13
4.1.1 Lokalt - økologisk	14
4.1.2 Lokalt - sosialt	21
4.2. Problemstilling 2 – Fyller kompetansehevingsrapporten ut eventuelle svakheter i kvalitetsprogrammet, målt opp mot DEIG?	31
4.2.1 Lokalt - økologisk	31
4.2.2 Lokalt - sosialt	32
4.3 Drøfting	37
Kapittel 5: Konklusjon og oppsummering	38
5.1 Svakheter og videre studier	39
Litteraturoversikt	40
Vedlegg	44

Sammendrag

Global oppvarming truer livsgrunnlaget på jorda. Parallelt har verden en naturkrise hvor nedbygging av natur gjør at mange arter står i fare for utryddelse. Dette er utfordringer som må løses samtidig som den sosiale delen av en bærekraftig utvikling må ivaretas. Mennesker må kunne leve anstendige liv hvor de får oppfylt rettigheter og har mulighet til å påvirke egne liv og samfunnet de er en del av.

Fire av fem nordmenn bor i byer. Potensialet for å finne løsninger som gir effekt både for klima, miljø og sosiale forhold, er dermed stort innenfor byutvikling. På Grønlikaia i Oslo har Hav Eiendom, i samarbeid med flere andre aktører, utviklet en modell (DEIG) for en byutvikling som ivaretar alle disse perspektivene. Modellen er basert på Kate Raworths teoretiske rammeverk om Doughnut Economics (smultringøkonomi).

Vi ønsket å studere hvordan denne modellen skiller seg fra arbeidet som hittil er gjort med et annet stort byutviklingsprosjekt i Oslo, Filipstad, og hva sistnevnte eventuelt kan lære av modellen som er utviklet på Grønlikaia.

Vi studerte derfor DEIG, det politisk vedtatte kvalitetsprogrammet for Filipstad, samt en kompetansehevingsrapport som er en kunnskapsoppdatering av Filipstad-programmet. Dette gjorde vi som en dokumentanalyse, men vi gjennomførte også intervjuer med kompetansemiljøer som kjenner prosjektene.

Konklusjonen er at kvalitetsprogrammet har en del mangler på sirkulær ressursforvaltning og matproduksjon, men at hovedutfordringen er det manglende fokuset på de sosiale aspektene av byutvikling og den indre sirkelen i Raworths smultringøkonomi.

Når det gjelder kompetansehevingsrapporten er dette en forbedring av kvalitetsrapporten på en rekke felt, spesielt de sosiale aspektene. Likevel finner vi at både sirkulær ressursforvaltning, matproduksjon, solbelastning og nettverk er temaer hvor Filipstad-utbyggingen potensielt vil ha mye å lære av DEIG.

Til slutt peker vi på områder hvor det trengs videre analyse og utvikling, både av DEIG-modellen og av bakenforliggende årsaker til ulikheter mellom dokumentene vi har analysert.

Kapittel 1: Introduksjon til tema og problemstilling

En stadig større andel av verdens befolkning bor i byer. Fenomenet kalles urbanisering, en prosess der befolkning og markeder forflyttes fra landsbygda til byområder. Statistisk omtales urbanisering som den delen av befolkningen som bor i byer og tettsteder. (Butenschøn, 2020). I Norge har urbaniseringsgraden passert 82%, mens den rett etter andre verdenskrig lå på 50%.

Trenden gjør de store byene til sentrale aktører i klimakrisen. Oslos ordfører Raymond Johansen sier følgende: " Innen 2050 vil to tredeler av verdens befolkning bo i byer. Byene står også for en stor andel av de globale utslippene, særlig gjennom transport, bygg- og anleggsbransjen og avfallshåndtering." (Johansen, 2021).

I 2022 annonserte EU et stortilt "samfunnsoppdrag" på klimanøytrale og -smarte byer. Blant de 100 utvalgte byene som inngår i prosjektet er Oslo, Trondheim og Stavanger. Om prosjektet sier Frans Timmermans i European Green Deal: «Byene er i forkant av kampen mot klimakrisen. Enten det er grønnere byrom, å takle luftforurensning, redusere energiforbruket i bygninger eller fremme rene mobilitetsløsninger: Byer er ofte navet i endringene Europa trenger for å lykkes i vår overgang til klimanøytralitet.» (European Commission, 2023).

Men hvordan planlegge for klimanøytral byutvikling mens befolkningstallet øker med stor fart? Oslo har 200 000 flere innbyggere i dag enn på starten av 2000-tallet, og selv ikke en pandemi satte noe mer enn en kortvarig stopper for utviklingen.

I denne oppgaven ønsker vi å studere praktisk implikasjon av teoretiske modeller. Modellene er knyttet til jordas tåleevne og sosial bærekraft gjennom utviklingen av Oslos to store byutviklingsprosjekter, Grønlikaia og Filipstad. Ved å benytte disse modellene i mindre skala, i dette tilfelle byutvikling på bydelsnivå, ønsker vi å studere hvordan teoriene kan benyttes i praksis, samtidig som vi vil undersøke hvor stort avviket mellom teoretiske tilnærminger og et reelt, aktuelt politisk vedtak er.

1.1 Doughnut Economics i byutvikling

Hav Eiendom er et eiendomsselskap med store eierinteresser i hovedstaden. Selskapet er heleid av Oslo Havn, som igjen er et kommunalt foretak i Oslo kommune (Hav Eiendom, u.å.).

Hav Eiendom og Oslo Havn forvalter enorme verdier i hovedstaden. Førstnevntes oppgave er å utvikle verdien av havnas eiendommer. Selskapet er både eiendomsutvikler og områdeutvikler. I det ligger det at selskapet skal bringe størst mulig verdier tilbake til Oslo Havn i form av penger på bok, samtidig som de (i tråd med politiske mål) skal åpne opp Oslo som fjordby (Hav Eiendom, u.å.).

Som en del av planutviklingen av Grønlikaia, kaiområdet sørøst for Barcode og Sørenga, har Hav Eiendom benyttet seg av Kate Raworths teori om doughnut economics. I prosjektet DEIG (Doughnut Economics i Grønlikaia) har eiendomsselskapet brukt Raworths fire linser – lokalt økologisk, globalt økologisk, lokalt sosialt og globalt sosialt – for å sikre at bydelen planlegges etter helhetlige og sirkulære prinsipper. Høsten 2022 leverte Hav Eiendom en rapport for hvordan man kan integrere sosial og økologisk bærekraft. «DEIG - Smultringøkonomi for nye nabolag» oppsummerer arbeidet, og er ment som et kunnskapsløft for den videre planprosessen. Hav Eiendom tar nå med seg erfaringene fra DEIG-rapporten inn i sitt neste store byutviklingsprosjekt, Filipstad.

Filipstad er et havneområde vest for Aker Brygge og Tjuvholmen (Plan- og bygningsetaten, u.å.). Området har lenge fungert som kai og containerhavn, men skal ifølge Oslo kommunes Fjordbyplan utvikles til et boligområde med god forankring både visuelt og funksjonelt til byen. Bystyret vedtok 24. juni 2020 detaljreguleringen for E18 og Ring 1. Denne planen gjør det mulig å legge E18 mellom Operatunnelen og Hjortneskrysset under bakken. Planen legger også til rette for sykkelvei og kollektivtrafikk. Det gjør det mulig å utvikle Filipstad uten at E18 danner en barriere slik motorveien gjør i dag. Samtidig vedtok Bystyret områdereguleringen for Filipstad. Planen åpner for et boligområde med mellom 2200-3000 boenheter. Filipstad skal bli et nytt bystrøk med blanding av ulike funksjoner og varierte offentlige rom. Myke trafikanter og kollektivtrafikk skal prioriteres. Målet er at Filipstad skal bli et forbilde som en menneske- og naturvennlig nullutslippsbydel.

Det er verdt å nevne at Grønlikaia er en detaljregulering initiert av en privat utbygger, mens Filipstad er en områderegulering initiert av kommunen. Sammenligningen er likevel relevant siden områdestørrelse og tidsaspekt er relativt lik. Det er ikke lovbestemt at en områderegulering må gå via en detaljregulering (Kommunal- og distriktsdepartementet, u.å., kap. 2.5.4) - i Oslo er det praksis at enkelte områdereguleringer går rett på byggesak.

1.2 Problemstilling

Vi vil se på hvordan kvalitetsprogrammet som ligger til grunn for det politiske vedtaket for utbyggingen av Filipstad ivaretar det holistiske perspektivet som Hav Eiendom har utviklet gjennom sitt arbeid med Doughnut Economics og Creating City Portraits, DEIG. Oslo kommune har også laget en kompetansehevingsrapport som skal gi et oppdatert faggrunnlag innenfor utvalgte temaer i kvalitetsprogrammet. Denne kunnskapen er relevant ved en revisjon av kvalitetsprogram for Filipstad, men kompetansehevingsrapporten vil også brukes til faglig inspirasjon i planfaglig miljø og som felles kunnskapsheving i andre byutviklingsprosjekter.

Vi ønsker derfor å vurdere om rapporten utfyller eventuelle svakheter i kvalitetsprogrammet, målt opp mot DEIG.

1.2.1 Problemstilling 1 – I hvilken grad svarer kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen ut rådene for byutvikling som gis i DEIG?

1.2.2 Problemstilling 2 – Fyller kompetansehevingsrapporten ut eventuelle svakheter i kvalitetsprogrammet, målt opp mot DEIG?

1.3 Avgrensninger

Vi har gjort noen avgrensninger i oppgaven, både for å redusere omfanget, men også fordi DEIG-modellen i seg selv har noen begrensninger som det er viktig at det jobbes videre med ved framtidig bruk.

Denne oppgaven viser hvilke mangler kvalitetsprogrammet og kompetansehevingsrapporten har i forhold til DEIG-modellen, og ikke omvendt. Dette er omfattende dokumenter, og vi har derfor valgt å fokusere på hvordan det eldste programmet står seg i forhold til den nye, helhetlige måten å planlegge byutvikling på. Det ville trolig ha styrket DEIG-modellen om vi også gjorde omvendt øvelse, men det lar vi være opp til andre aktører.

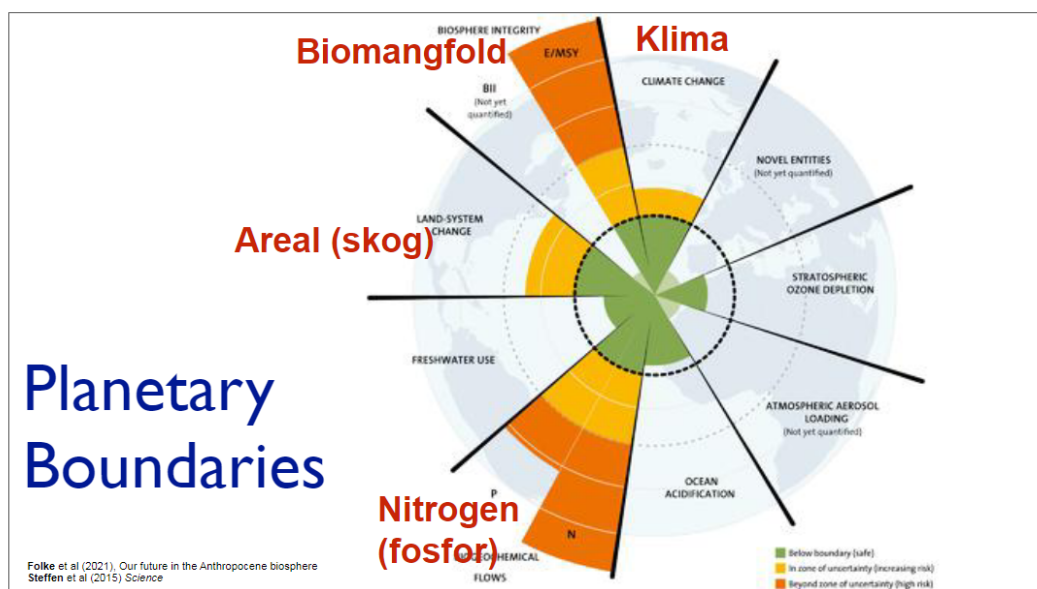
Creating City Portraits opererer med fire linser, hvorav to av dem har et globalt perspektiv. I DEIG har dette perspektivet et mer indirekte fokus (som konsekvenser av de lokale anbefalingene), med unntak av selve utbyggingsfasen av prosjektene. Dette perspektivet har vi derfor valgt å utelate i vår oppgave.

Kapittel 2: Teoretisk forankring

I denne oppgaven ønsker vi å studere en praktisk implikasjon av teoretiske modeller knyttet til jordas tåleevne og sosiale bærekraft. Ved å benytte disse modellene i mindre skala, i dette tilfelle byutvikling på bydelsnivå, ønsker vi å studere hvordan teoriene kan benyttes i praksis, samtidig som vi vil undersøke hvor stort avviket mellom teoretiske tilnærminger og et reelt og aktuelt politisk vedtak er.

Økologisk bærekraft

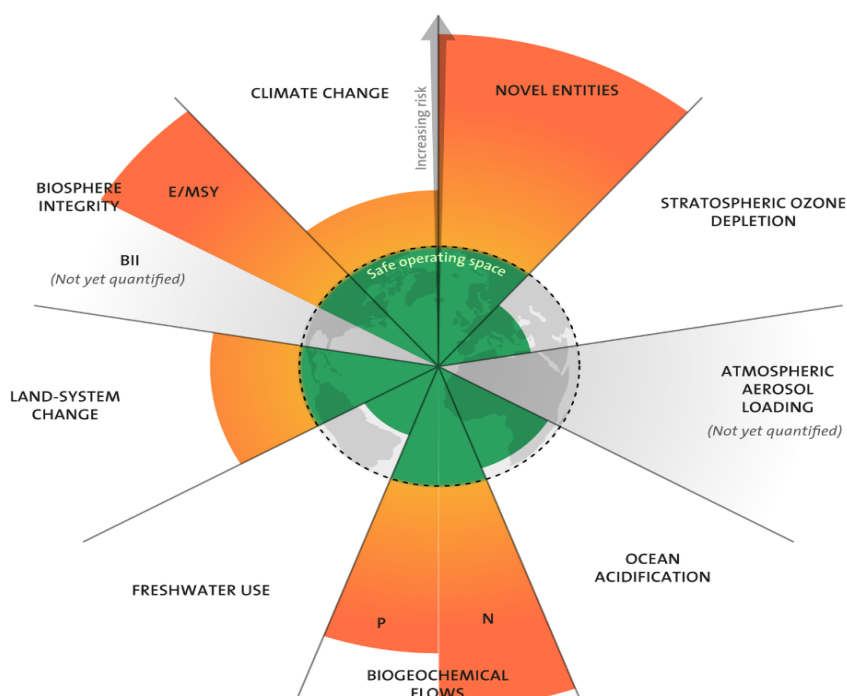
I 2009 ga Steffen, Rockström et al ut en artikkel som het Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity (Rockström et al., 2009). Artikkelen tegnet opp et rammeverk med ni definerte systemer som menneskeheten er avhengig av for å kunne fortsette å leve trygt på jorda (Rapp Nilsen, 2023). I tillegg til å identifisere systemene satte forskergruppen kvantifiserbare mål for syv av dem for å tallfeste hvordan menneskeheten skal kunne leve innenfor tåleevnen til hvert enkelt system. Bakgrunnen var at forskerteamet ønsket å flytte fokus fra sektorvise analyser med mål om å minimere negative eksternaliteter, til et styresett og målsettinger hvor man finner trygge nivåer eller rammer hvor menneskeheten kan leve og utvikle seg. De ni definerte områdene er klimaendringer, dvs CO₂ i atmosfæren, surhet i havet, ozonlaget, nitrogennivå (fosfor), forbruk av ferskvann, biologisk mangfold, endring i landarealer, kjemisk forurensing og atmosfærisk luftforurensing. De to siste er ikke kvantifisert.

Figur 1: (Folke et al., 2021)

Forskergruppen estimerte at vi allerede har overskredet tre av systemene - klima, biomangfold og nitrogensyklusen. Alle disse systemene henger sammen, og ved å overskride grensene for et av dem, endrer vi forutsetningene for de andre. Grensene er grove estimater og vi vet ikke hvordan overskridelsene vil påvirke samfunnet. Dette understreket behovet for å fokusere på de overordnede styringssystemene for å unngå videre overskridelser og reversere de vi allerede har overskredet.

Senere, i 2022, konkluderte 14 forskere i det vitenskapelige tidsskriftet *Environmental Science and Technology* at menneskeheten har overskredet nok en tålegrense relatert til miljøgifter og andre "fremmedelemtener" i naturen, inkludert plast (Stockholm Resilience Centre, 2023).

Figur 2: (Stockholm Resilience Centre, 2023)

Sosial bærekraft

FNs tusenårsmål fra 2000 ble i årene etter videreutviklet fram til vi i 2015 fikk de såkalte bærekraftsmålene slik vi kjenner dem i dag. Disse består av 17 mål og 169 delmål (FN, 2023). I målene ligger det 12 sosiale bærekraftsmål som beskriver basisbehovene som alle mennesker skal ha dekket.

Disse dimensjonene med indikatorer og status er beskrevet i Kate Raworhts Doughnut Economics, som vi vil komme tilbake til nedenfor (Raworth, 2017, s 296).

Dimensjon	Indikatorer (andel av verdens befolkning i %)	%	År
Mat	Befolkning underernært	11	2014-16
Helse	Befolkning som lever i land hvor dødsraten under 5 år er over 25 per 1000 fødsler	46	2015
	Befolkning som lever i land hvor forventet levealder er under 70 år	39	2013
Utdanning	Andel av befolkning over 15 år som er analfabeter	15	2013
	Barn mellom 12 og 15 som ikke går på skolen	17	2013
Arbeid og inntekt	Befolkning som lever under den internasjonale fattigdomsgrensen på \$3.10 per dag	29	2012
	Andel av unge mellom 15 og 24 år som søker jobb uten å lykkes	13	2014
Vann og sanitær	Befolkning uten tilgang til rensedrikkevann	9	2015
	Befolkning uten tilgang til rensedrikkevann	32	2015
Energi	Befolkning uten tilgang til elektrisitet	17	2013
	Befolkning uten tilgang til rene matlagingsfasiliteter	38	2013
Nettverk	Befolkning som sier de er uten noen å støtte seg til for hjelp i vanskelige tider	24	2015
	Befolkning uten tilgang til internett	57	2015
Hus og hjem	Befolkning i tettbebygde strøk som lever i slum i utviklingsland	24	2012
Likestilling	Ulikhet i kjønnsrepresentasjon i nasjonalforsamlinger	56	2014
	Lønnsforskjeller mellom kjønn på verdensnivå	23	2009
Sosial likhet	Befolkning som lever i land med en Palmaindeks på 2 eller mer	39	1995-2012
Politisk stemme	Befolkning som lever i land som scorer lavere enn 0,5 på Voice and Accountability Index	52	2013
Lov og rett	Befolkning som lever i land som scorer lavere enn 50 på Corruption Perceptions Index	85	2014
	Befolkning som lever i land med selvmordsrate på ti eller mer per 100 000	13	2008-13

Doughnut Economics

Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist (Raworth, 2017) er en sakprosabok skrevet av Oxford-økonomen Kate Raworth. I boken utdyper Raworth konseptet om «smultringøkonomi» som hun først utviklet og utga i rapportform i 2012, under navnet A Safe and Just Space for Humanity.

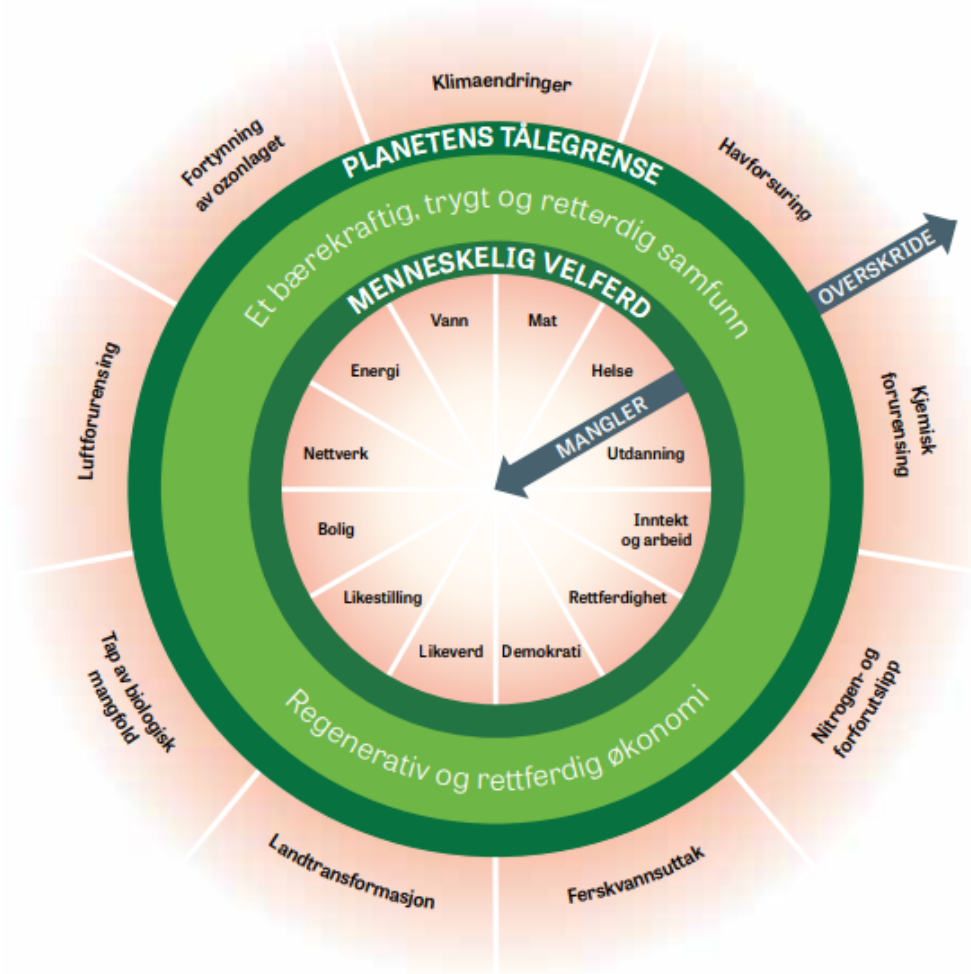
Doughnut Economics er et rammeverk for bærekraftig utvikling som handler om at vi må

oppfylle menneskenes grunnleggende behov og trivsel definert av FNs bærekraftsmål, uten å overskride naturens tåleevne, slik vi har beskrevet i avsnittene over om økologisk og sosial bærekraft.

Kate Raworth tar i boka et oppgjør med de tradisjonelle økonomiske modellene som økonomifaget har vært basert på gjennom flere tiår. Hun beskriver syv endringer som må til for at økonomifaget skal bli en del av løsningen for et økologisk og sosialt bærekraftig samfunn i framtiden (Raworth, 2017, s. 26-27);

1. *Vi må endre målsettingene fra et fokus på bruttonasjonalprodukt til smultringøkonomi - dette vil vi komme tilbake til.*
2. *Vi må se det store bildet, dvs. at økonomifaget må ta innover seg den delen av verden som tradisjonelt har vært utenfor de økonomiske modellene, såkalte eksternaliteter.*
3. *Økonomifaget må endres fra en tro på det rasjonelle mennesket til det sosiale mennesket som har andre rasjonaler enn de økonomisk mest opplagte.*
4. *Økonomimodellene må bli mindre mekaniske og mer dynamiske fordi verden er for kompleks til at de tradisjonelle tilbuds- og etterspørselsmodellene gir noen verdi.*
5. *Økonomien må designes for kontinuerlig rettferdig fordeling, ikke bare gjennom inntektsfordeling, men også eiendom. Det vil si at vi må forlate tankegangen om at økonomisk vekst i seg selv på sikt vil sikre at alle får sin rettferdige andel, da dette har vist seg å ikke stemme.*
6. *Tidligere har teorien vært at økonomisk vekst vil kreve forurensing fram til et nivå hvor økonomien er god nok til at man kan begynne oppryddingen. Erfaringen har vist at dette ikke vil skje, og at vi er avhengig av en sirkulær økonomi framfor en lineær økonomi.*
7. *Økonomisk vekst er ikke det eneste saliggjørende, og en eksponentiell vekstkurve er i seg selv en teoretisk umulighet. Økonomisk vekst er nødvendig inntil et visst nivå, men er deretter mindre viktig enn andre samfunnshensyn.*

I denne oppgaven er hovedfokuset på smultringøkonomien som beskrevet under punkt en. Her samler Raworth teoriene og kunnskapene om økologisk og sosial bærekraft som vi har beskrevet i avsnittene over, inn i en modell som hun kaller smultringen.

Figur 3: (Raworth, 2017)

Denne beskriver et trygt område hvor menneskeheten kan leve innenfor planetens tålegrense, samtidig som vi kan oppnå menneskelig velferd. Som vi også har beskrevet tidligere er menneskeheten i ferd med å overskride flere av systemene for økologisk bærekraft, og verdenssamfunnet har et stykke å gå før det er oppnådd menneskelig velferd for alle.

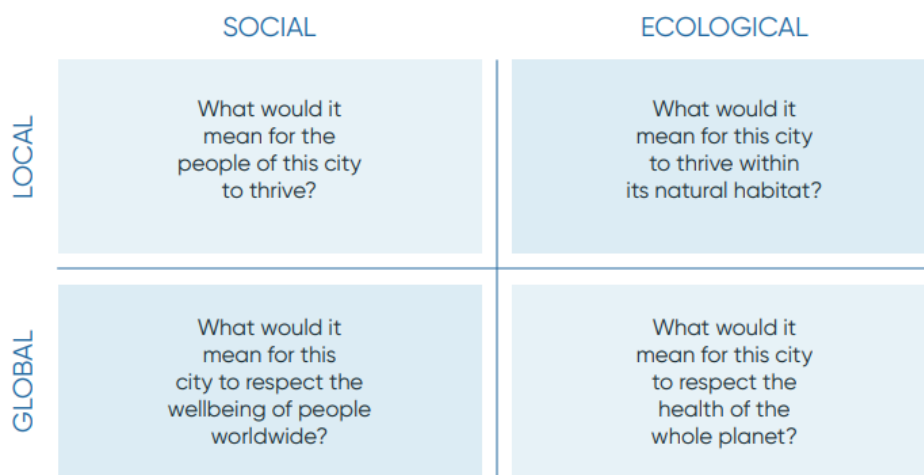
Creating City Portraits

Smultringen beskrevet ovenfor er ment som et globalt kompass for at menneskeheten skal kunne oppnå velferd innenfor planetens tåleevne. Creating City Portraits (CCP, *Creating City Portraits*, 2020) er en nedskalert versjon av dette som skal bidra til en byutvikling i tråd med målene Raworth beskriver i smultringøkonomien. CCP som guide og metode er utarbeidet av The Thriving Cities Initiative, som er et samarbeid mellom

DEAL (Doughnut Economics Actionlab), C40 Cities, Circle Economy, Biomimicry 3.8 og KR Foundation. CCP som guide er testet ut i flere større byer. Amsterdam har brukt metoden til å lage et byportrett og har omfavnet «smultringmodellen» på politisk nivå. Brussel, Melbourne, Berlin og Sydney er eksempler på andre byer som ser på hvordan de kan adoptere «smultringøkonomi» ved hjelp av byportrett-guiden.

Metodikken i CCP kombinerer lokale tiltak og mål med globalt ansvar og forsøker å tilpasse smultringøkonomien fra globalt perspektiv til byperspektiv gjennom fire linser;

Figure 3 The four lenses of the City Portrait

Figur 4: (Creating City Portraits, 2020)

CCP beskriver hvordan en by kan gå fram for å analysere og forbedre sitt arbeid med økologisk og sosial bærekraft.

DEIG - smultringøkonomi for nye nabolag (Hav Eiendom, 2022)

Hav Eiendom har vært ambisiøse i sin tilnærming til sosial og økologisk bærekraft. Med utgangspunkt i Raworths smultringøkonomi og CCP-metoden har selskapet utarbeidet en modell. DEIG - Doughnut economics in Grønlikaia - er en uttesting av CCP. Rapporten (Hav Eiendom, 2022) ble lagt fram sammen med et omfattende vedlegg 28.oktober 2022. Hav har delt metode, funn og alle forslag til hvordan man kan bedrive en byutvikling som tar hensyn til menneskenes behov uten at det går på bekostning av naturens tåleevne.

Filipstad områderegulering - kvalitetsprogram (Plan- og bygningsetaten, 2013)

Etter at Oslo bystyre 19. januar 2000 vedtok fjordbystrategien, har byens sjøfront gjennomgått store endringer som følge av effektivisering og relokalisering av

transportarealer. Sentrale og attraktive områder har blitt tatt i bruk til nye formål. For å sikre kvalitet, sammenheng og forutsigbarhet, vedtok Oslo bystyre den 27. februar 2008 «Fjordbyplanen; program for planarbeid og konsekvensutredning» i henhold til plan og bygningsloven. samt forutsigbarhetsvedtak for utbyggingsavtaler (*Oslo kommune - Fjordbyen, 2023*).

Kvalitetsprogrammet er utarbeidet med bakgrunn i Fjordbyplanen, der det heter at det “for hvert delområde utarbeides et bærekraftsprogram, etter modell av Bjørvika, herunder egne delprogrammer for design, kultur og miljø.” (Plan- og bygningsetaten, 2013, s. 4) Et overordnet kvalitetsprogram for Filipstad er laget for å sikre høy miljømessig og estetisk kvalitet. Det gir grunnlag for detaljregulering og utarbeidelse av kvalitetsoppfølgingsplaner. Kvalitetsprogrammet synliggjør og prioriterer tiltak, samt definerer ansvaret for disse tiltakene, slik at man kan nå målene for Oslos miljøpolitikk og planprogrammets innhold.

Kvalitetsprogrammet baserer seg på det som var gjeldende beste praksis da det ble skrevet, og med følgende overordnede målsetning:

Med bærekraftig utvikling forstår vi en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få tilfredsstille sine behov. Dette fordrer at den økonomiske, miljømessige, sosiale og kulturelle utviklingen er i balanse. Bærekraftskravet er bygget inn i retningslinjene i dette kvalitetsprogrammet, som sammen med områdeplanen kommer til å utgjøre grunnstammen for den videre fysiske planleggingen på Filipstad. Planlegging og fysisk tilrettelegging av Filipstadområdet skal bidra til ønsket måloppnåelse på flere områder. Det arbeides for at Filipstad som helhet fremstår som et europeisk foregangsområde for bærekraftig byutvikling. Ved hjelp av ni utvalgte tema angir dette dokumentet innsatsområder sammen med retningslinjer for hvordan Filipstad kan bli et bærekraftig, moderne og med tiden klimanøytralt område, hvor mennesker ønsker å bo, arbeide og oppholde seg – “det gode liv i byen” (Plan- og bygningsetaten, 2013, s. 6).

Fagekspertenes input - Kompetansehevingsrapport for Filipstad - kvalitetsprogram 2022 (Plan- og bygningsetaten, 2022)

Da bystyret vedtok områderegulering for Filipstad 24. juni 2020, ble det samtidig besluttet at kvalitetsprogrammet skulle revideres. Oppdraget gikk til Eiendom- og byfornyelsesetaten (EBY), som skulle samarbeide med relevante etater og aktuelle

grunneiere. EBY ledet en prosjektgruppe bestående av Oslo Havn, Bane Nor, Plan- og bygningsetaten (PBE), Bymiljøetaten (BYM) og Klimaetaten (KLI). Gruppen besluttet at det skulle gjennomføres en serie fagseminarer. Her skulle eksterne fag og ressurspersoner inviteres inn for å belyse de ulike temaene i kvalitetsprogrammet. Oppgaven med å organisere og gjennomføre fagseminarene gikk til PBE. Arbeidet var preget av et behov for oppdatert fagkunnskap om temaer i kvalitetsprogrammet. Men formålet var også å søke kunnskap om nye, relevante temaer. Kompetansehevingsrapporten gir et oppdatert faggrunnlag og en revisjon av kvalitetsprogrammet for Filipstad. Fagseminarene ble gjennomført i 2021. Rapporten har form av en rekke intervjuer og har en mer muntlig og mindre presis form enn kvalitetsprogrammet og DEIG-rapporten.

Kapittel 3: Metode

Kandidatene som har skrevet denne oppgaven har en viss kjennskap til problemstillingen fra politisk arbeid og ikke minst roller i deler av DEIG-prosjektet. Vi har derfor hatt tilgang til aktører med kunnskap om dokumenter og vedtak som gjelder per i dag for både DEIG-prosjektet og det kommende arbeidet med Filipstad-utbyggingen. Det eksisterer også mange skriftlige kilder knyttet til temaet. Kombinasjonen av dette gjør at vi har tilgang til ulike kilder av god kvalitet, noe som sikrer viktige hensyn til kildekritikk og kvalitetskontroll (Duedahl & Jacobsen, 2010, side 53-59). Basert på dette har vi valgt dokumentanalyse som kvalitativ innholdsanalyse. Det er naturlig med kvalitativ tilnærming blant annet fordi vi har få undersøkelsesenheter med mer usystematiske og ustrukturerte observasjoner, og forståelse av temaet er viktigere enn forklaring (Holme & Solvang, 1998, s.75). Vi har studert rapporten fra DEIG-prosjektet med tilhørende anbefalinger, kvalitetsprogrammet for Filipstadkaia med forslagene til tiltak som ligger i dette, samt kompetansehevingsrapporten for Filipstad.

Vi har fokusert på tiltakene som er beskrevet i de ulike dokumentene, og analysert "én vei", det vil si sett på hvilke tiltak som mangler i Filipstad-dokumentene i forhold til DEIG, ikke vice versa. Årsaken er at vi har vurdert at DEIG-prosjektet springer ut fra en nyere og mer holistisk teori.

For å sikre validitet i observasjonene intervjuet vi tre personer med ekspertise innen fagfeltet. Disse er Marie Indrelid Winsvold, bærekraftsjef i Hav Eiendom, Cecilia Carlsson, planarkitekt i Rodeo arkitekter og Anders Nohre-Walldén, medlemsansvarlig og

spesialrådgiver i Grønn Byggallianse. Ghauri og Grønhaug (Ghauri & Grønhaug, 2010 s. 63, 79 og 210-211) beskriver viktigheten av innsamlede data og målingers validitet og reliabilitet. De skiller mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet sier noe om hvorvidt resultatet av analysen er til å stole på, altså om vi har fanget opp korrekt informasjon og at eventuelle årsak/virkningsforhold er påvist (kausaltitet). Ekstern validitet sier noe om hvorvidt resultater kan generaliseres og således er gyldige ut over denne oppgavens faktiske formål og situasjonsbilde. Reliabilitet sier noe om hvorvidt innsamlet informasjon og målinger er konsistente over tid. I vårt tilfelle har det vært naturlig med et høyere krav til validitet, mens reliabilitet er mindre viktig på grunn av de hurtige endringene og aktualiteten i tematikken.

Informantene er strategisk utvalgt, det vil si at de er plukket ut fordi vi antar at disse tilhører en gruppe som sitter inne med mest informasjon, eller har mest å bidra med (Ryen, 2002, s. 87).

Selv om vår oppgave stiller lave krav til reliabilitet, er det vesentlig at vi har fanget opp riktig informasjon fra intervjuene. Som kritikk til metoden kan man innvende at vi har valgt relativt få intervjuobjekter. Et lavt antall intervjuobjekter er i seg selv med på å redusere validiteten. Vi kan ha stilt spørsmål som har blitt misforstått eller tillagt en annen betydning. Likevel så vi en stor grad av konsistens i besvarelsene og vurderte dermed de viktigste funnene som besvart. Dette er bekreftet gjennom at vi har stilt oppklarende spørsmål og at intervjuobjektene har fått anledning til å verifisere oppsummeringen av intervjuene. Vi mener at informasjonen som er samlet inn har tilstrekkelig intern og ekstern validitet. Reliabilitet ansees å være lav siden innsamlet informasjon gjelder for et situasjonsbilde.

Kapittel 4: Analyse og drøfting

4.1. Problemstilling 1 – I hvilken grad svarer kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen ut rådene for byutvikling som gis i DEIG?

DEIG-modellen bygger på metodikken i Creating City Portraits og benytter seg av fire linser. DEIG er beskrevet nærmere i kapittel 2, men har kort fortalt en tilnærming der man ser på både sosiale og økologiske forhold, og der man både vurderer byens ytelser lokalt og dens globale påvirkning. Creating City Portraits som guide er et godt hjelpemiddel for å få oversikt over en kompleks helhet. Ved å se på disse forholdene samtidig blir man oppmerksom på sammenhenger på tvers av ulike bærekraftstema.

Figur 5: (Creating City Portraits, 2020)

Rapporten gir en foreløpig evaluering av prosjektet og beskriver en rekke tiltak for utviklingen av Grønlikaia. Den er delt inn etter de fire linsene med tilhørende underkapitler. Vi har valgt å følge inndelingen for å gi et oversiktlig bilde på hvordan kvalitetsprogrammet for Filipstad svarer ut disse perspektivene.

Som nevnt under problemstillingen har vi valgt å avgrense oppgaven til lokale forhold. DEIG-rapporten kommenterer også dette; "Indirekte klimagassutslipp, landtransformasjon og natur - tap andre steder i verden er sammen med global fattigdom temaer som vanligvis ikke behandles i planlegging av nye prosjekt i Norge. I «smultringpraksis» er det derimot en viktig dimensjon som skal adresseres" (HAV Eiendom, 2022, s). Dette er et område som må ses på som en videreutvikling av CCP-metodikken og DEIG-modellen.

4.1.1 Lokalt - økologisk

Ressursforvaltning

Prosjektet tar utgangspunkt i en verden med stadig voksende befolkning, og dermed også et økende behov for råvarer og ressurser, hvor sirkulære materialstrømmer er avgjørende for å kunne dekke menneskers behov – uten at det går utover naturens tålegrenser. Ressursforvaltning er et stort tema, og prosjektet har valgt å fokusere på de tre undertemaene

- o Vann i byen
- o Energi i byen

- o Avfall, materialer og infrastruktur

VANN I BYEN

DEIG-prosjektet har gjennomført mulighetsstudie og kartlegging av sirkulære løsninger for vannhåndtering i bygg og uterom. De tar utgangspunkt i kildeseparerte avløps- og vannforsyningssystemer i bygg, samt utnyttelse av gjenbrukt vann fra gråvann og regnvann i uterom og blå-grønne strukturer. I kildeseparerte avløpssystemer samles avløp fra toalett (svartvann), og avløp fra kjøkken, bad og vaskerom (gråvann) i to separate rør. Ofte bruker slike systemer vakuumavløp til innsamling av svartvann for å oppnå en høyest mulig konsentrasjon av innholdsstoffer, som muliggjør en mer effektiv ressursutnyttelse, mens gråvann samles opp gjennom gravitasjonsledninger og transporteres til videre behandling gjennom trykkavløp.

På Grønlikaia har prosjektet spesifikt sett på tre ulike modeller for sirkulær vannhåndtering og ressursgjenvinning på forskjellig nivå. Anbefalingen er å følge opp modell A, sekundært modell B. Modell C kan vurderes, men krever mer arealbruk:

- A. Maksimert ressursgjenvinning og vannbesparelse
- B. Delvis ressursgjenvinning
- C. Regnvannsoppsamling for redusert vannforbruk

Kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen inneholder ingen krav om sirkulære løsninger for vannhåndtering eller fokus på vannforbruk. Den eneste omtalen av vann i byen dreier seg om overvannshåndtering og forurensing av fjordbassenget. Vi kan dermed konkludere med at kvalitetsprogrammet i liten grad møter ambisjonene i DEIG-prosjektet når det gjelder vann i byen.

ENERGI I BYEN

Hav Eiendom har satt seg som mål at delprosjekter på Grønlikaia minimum skal oppnå graden Excellent i miljøsertifiseringsverktøyet BREEAM. Dette forutsetter høy måloppnåelse på BREEAMs definerte energiemner. Samtidig vil det være et mål for delprosjektene på Grønlikaia med nær null og plussenergi for byggene iht. kriteriene i innovasjonsprogrammet FutureBuilt.

Programmeringen av Grønlikaia skal i tillegg ha fokus på:

- o Effektiv lokaltransport på vann med fornybar energi. (ref. solcelledrevne båter m.m.).

- o Redusert behov for tilført energi i høysetet ved utforming av løsninger, med «0-visjon» på energiforbruk
- o Innovasjon i bygg- og områdeutforming for optimal varme-/kjøleeffekt. Dagslystilgang, mindre behov for oppvarming/elektrisk lys og ikke unødvendig utebelysning
- o Lokal energiproduksjon gir redusert energibehov. Tilrettelegging ved bl.a. å hensynta potensialet for solenergi ved utforming av bygningskropper, sjøvannsbasert energiforsyning ved utforming av kai og lokalt energinett

Andre virkemidler som kan tas i bruk er:

- o Synliggjøre forbruk for beboere, sanntidsinfo om hvor energi kommer fra og incentiver for mindre energiforbruk i form av gamification
- o Sirkulærøkonomiske modeller for leie/lån framfor privat eie for å redusere total energiforbruk - programmere for dette tidlig nok

I kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen er det mye fokus på energi, energieffektivisering og lokal produksjon av energi. Kapitlene 3.6.1 *Lavere energistandard enn forskriftsnivå – minimum passivhusstandard - skal tilstrebes for alle bygg*, 3.6.2 *Filipstad skal dekke en stor del av sitt energibehov med fornybar energi, og i størst mulig grad være selvforsynt med energi* og 3.6.3 *Tilrettelegge for bruk av fornybar energi, distribuert produksjon, og mer effektiv bruk av energi og overføringsnett slik at klimagassutslipp for stasjonær energibruk minimeres*, er i sin helhet viet tematikken. Vi kan konkludere med at kvalitetsprogrammet i stor grad møter ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.

AVFALL, MATERIALER OG INFRASTRUKTUR

DEIG-prosjektet ønsker å snu på hvordan vi ser på avfall. Avfall er ikke søppel, men derimot ressurser på avveie. For å oppnå visjonen om en avfallsfri bydel og byggeprosess, ønsker prosjektet å gjennomføre en grunnleggende kartlegging innenfor definerte systemgrenser. Den skal inkludere følgende ressursstrømmer:

- o Massehåndtering
- o Materialer og konstruksjoner
- o Organiske ressurser
- o Vann og avløp

Videre må det sikres optimalisering av bygg, fasader, takflater og infrastruktur for maksimal:

- o Ressursutnyttelse
- o Energiproduksjon og energieffektivitet
- o Natur og kretsløp - pluslandskap
- o Gjenbruk, som sprengsteinsmasser, tegl etc.
- o Bruk av marint liv-vennlige materialer

Kartlegging og optimalisering gjennom planlegging av Grønlikaia må baseres på kontinuerlig og altinngripende fokus på:

- o Ressurser og gjenbruk
- o Fleksible og midlertidige byrom
- o Prosess / nyskaping
- o Prosess / samskaping

Også på dette området framstår kvalitetsprogrammer som sterkt med egne kapitler som både hensyntar tematikken under utbygging, i drift og tar konsekvensene av eventuelle klimaendringer. Dette finner vi i kapitler som 3.3.4 *Det skal velges løsninger for by- og gaterom som er i tråd med nullutslipp-målet for Fjordbyen og som opprettholder god funksjon og kvalitet over tid*, 3.5.1 *Filipstad skal utvikles med identitetsskapende bebyggelse med høy arkitektonisk kvalitet (gjenbruk)*, 3.6.3 *Tilrettelegge for bruk av fornybar energi, distribuert produksjon, og mer effektiv bruk av energi og overføringsnett slik at klimagassutslipp for stasjonær energibruk minimeres*, 3.7.1 *Filipstads utforming skal hensynta forventede klimaendringer*, 3.8 *Materialbruk for bebyggelse og anlegg* og 3.9 *Avfall og massehåndtering*. Vi kan konkludere med at kvalitetsprogrammet i stor grad møter ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.

Byøkologi - livet over og under vann

Under emnet byøkologi, urbant landbruk og marin økologi har DEIG-prosjektet valgt å fokusere på livet på land og livet i vann. På Grønlikaia er det svært begrenset med bevaringsverdig liv på land, og livet i vann er sterkt påvirket av havneaktivitet over lang tid, samt avrenning fra vei og Alnaelva. Samtidig må viktige marine økosystemer i Oslofjorden styrkes, beskyttes og restaureres om vi skal lykkes med å få en ren og rik fjord. I tillegg til å stanse nedbygging av verdifull natur og økosystemer, er det behov for å restaurere økosystemene. Det har stor verdi å restaurere natur og gjenopprette

koblinger mellom eksisterende natur - på land, i vann og mellom land og vann. Vi vet at strandsoner har en særdeles viktig funksjon for økosystemene i fjorden. (HAV Eiendom, 2022, s. 24) I denne oppgaven legger til grunn at det samme vil gjelde for Filipstad.

DEiG-prosjektet valgte å dypdykke i følgende undertemaer:

- o Oslo-natur over vann
- o Oslo-natur under vann
- o Urbant landbruk og havbruk

Arbeidet under byøkologi, marin økologi og urbant landbruk er oppsummert som følgende strategiske føringer for utbygging av Grønlikaia:

- o Akkurat som en øy i Oslofjorden, skal Grønlikaia gi en opplevelse av vill natur som går fra land og ned under vann.
- o Utbyggingen skal bidra til et lokalt velfungerende økosystem gjennom å bygge videre på det rike naturmangfoldet i Ekebergskråningen og på øyene i Oslofjorden, samt styrke det marine naturmangfoldet og de landskapsøkologiske sammenhengene på tvers av land og sjø.
- o Landskapet og bygningene utformes som en sosial arena for blant annet urban matproduksjon på land, på bygninger og i sjø, der det tilrettelegges for sirkulær bruk av energi, vann og materialer.
- o Grønlikaia utvikles, bygges, og ivaretas som en sirkulær og helhetlig bydel med minimal belastning på naturen og ressurser, lokalt og globalt.
- o Grønlikaia muliggjør en bærekraftig livsstil gjennom livsløptilpasset tilgang til boliger og nabolag, helse og rekreasjon, kultur og tjenester, samt sysselsetting.
- o «Urban villgjøring» - landskapets natur og ressursgrunnlag benyttes som rammeverk for samskaping og trivsel, og som sosial arena for alle DEiG-temaene: Bolig og nabolag, helse og rekreasjon, næring og utdanning, kultur og tjenester

OSLO-NATUR OVER VANN

Når det gjelder Oslo-natur over vann kjenner vi igjen tematikken i kvalitetsprogrammets kapitler 3.7.5 *Filipstad skal ha en rik grønnstruktur*, 3.7.6 *Bevare og utvikle det biologiske mangfoldet* og 3.7.7 *Grønn arealfaktor skal sikre Filipstad en god grønnstruktur*. Til sammen imøtekommer disse kapitlene i stor grad ambisjonene fra DEiG-prosjektet.

OSLO-NATUR UNDER VANN

Når vi kommer til Oslo-natur under vann er kvalitetsprogrammet svakere enn DEIG-anbefalingene med et fokus på menneskers bruk av vann framfor bevaring av økosystemer i seg selv. Eksempelvis nevner ikke kvalitetsprogrammet behandling av kloakk i lukkede systemer. Den menneskelige bruken av vannet gjenspeiles i kapitlene 3.7.3 *Unngå forurensing av fjordbassenget ved å sikre god kvalitet på overvannet*, 3.7.2 *Overvann og snø håndteres lokalt* og 3.7.4 *Tilrettelegge for bading og annen rekreativ bruk av fjordbassenget*. Et tiltak i kapittel 3.7.6 *Bevare og utvikle det biologiske mangfoldet* nevner likevel livet under vann ved at man skal legge til rette for et mangfold av marine organismer, særlig ved sediment- og biotopforbedringer i tilknytning til undersjøiske tiltak og kaifront. Tiltaket har også en indikator som måler økologisk og kjemisk tilstand i sjøvann i tilknytning til arbeider med kaifront og sjøbunn, (jfr. veileder for klassifisering av miljøtilstand i vann). Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

URBANT LANDBRUK OG HAVBRUK

Kvalitetsprogrammet nevner ikke urbant landbruk og havbruk i det hele tatt, så på dette punktet kan vi konkludere med at ambisjonene er lavere enn i anbefalingene fra DEIG-prosjektet.

Lokalklima og klimatilpasning

DEIG-prosjektet har hatt et ønske om å sikre et godt lokalklima ved å gi tilgang til naturens ressurser som sol og dagslys, og skåne mot unødig belastning fra sol, vind og regn. Disse faktorene, samt lokal energiproduksjon og redusert energibehov, har fått fokus ved utformingen av Grønlikaia. Prosjektet vil tilrettelegge for lokal energiproduksjon. Produksjonen vil bl.a. hensynte potensialet for solenergi ved utforming av bygningskropper, sjøvannsbasert energiforsyning ved utforming av kai og lokalt energinett til deling av termisk energi. Gjennom tverrfaglige arbeidsmøter og sidestudier er det valgt ut følgende undertema under emnet «lokalklima og klimatilpasning»:

- o Dagslys
- o Solenergihøsting

- o Solbelastning og lokalklima

I DEiG-perspektivet kan vi oppsummere premissene for lokalklima/klimatilpasning:

- o Gode sol- og dagslysforhold gir gode forhold for mennesker, planter og dyr. Soner og bruksegnethet planlegges i forhold til funksjon for sosialt opphold, lek, transport, urban dyrking, næring, materialbruk, plantepalett og biotyper både på land og i sjø. Felles løsninger for energiproduksjon gir lavere energikostnader (lokalt/sosialt)
- o Dagslys er viktig for menneskers helse, og det underbygger god fysisk og psykisk helse. Gode dagslysforhold inne og ute skal bidra til å gjøre Grønlikaia til en bydel hvor mennesker trives (lokalt/økologisk)
- o Grønlikaia skal være et forbildeprosjekt hvor arkitektur og landskap er tilpasset menneskene ut fra naturgitte forhold; sol, vind og klima (globalt/sosialt)
- o Planlegging basert på grundige solanalyser skal gi økt lokal energiproduksjon med lavere klimagassutslipp fra driftsfasen (globalt/økologisk)

DAGSLYS

DEiG-prosjektet opererer med at mål for dagslys må være å sikre optimale dagslysforhold i boliger og arbeidsplasser.

Kvalitetsprogrammet har også fokus på temaet, og opererer med passivhusstandard med *størst mulig grad av dagslysutnyttelse* og kapittel 3.6.1 om energistandard som har et mål om *vindusareal og solskjermings- løsninger som balanserer ønsket om dagslysbehov, passiv solvarme om vinteren og lite solvarmetilskudd om sommeren*. Under kapittel 3.5.3 *Gi plass til barns utfoldelse og aktivitet på Filipstad*, har også kvalitetsprogrammet en indikator som måler *antall soltimer på utearealer ved jevndøgn 21. mars, 1. mai og 23. juni*. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEiG-prosjektet på dette punktet.

SOLENERGIHØSTING

Også på dette området er kvalitetsprogrammet relativt sterkt. Hele kapittel 3.6.2 *Filipstad skal dekke en stor del av sitt energibehov med fornybar energi, og i størst mulig grad være selvforsynt med energi*, er dedikert til temaet. Her beskrives både tiltak og indikatorer som resonnerer godt i DEiG-prosjektet. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEiG-prosjektet på dette punktet.

SOLBELASTNING OG LOKALKLIMA

DEIG-prosjektet har eksperimentert med forskjellige måter å visualisere soleksponering og soltimer på. Rapporten inneholder indikatorer på hvor det bør benyttes solskjerming, samt hvilke uteområder som er best egnet for bruk om sommeren, beplantning og urban dyrking. På samme måte som i avsnittene over, er mye av dette dekket i kvalitetsprogrammet, men urban dyrking er utelatt i sin helhet. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

4.1.2 Lokalt - sosialt

Bolig og bomiljø

Bolig og bomiljø har blitt undersøkt i fokusgruppen DEIG Bolig. Spørsmålet gruppen har stilt seg er: "Hvilke strukturelle og fysiske tiltak kan sikre rettferdig tilgang til bolig, bokvaliteter for ulike behov og livsfaser, bidra positivt til folkehelsen, og stimulere til mindre forbruk?". Funnene fra arbeidet er kategorisert i fire overordnede temaer:

PILOTERING

DEIG-rapporten peker på innovasjon i planprosessen og strategiske partnerskap med sentrale aktører som viktige elementer for å få til pilotering. Videre anbefales det involvering av innbyggere og interessenter i utviklingen av nye nabolag. Reell medvirkning vil kunne bidra til lokalt eierskap og helhetlig nabolagsutvikling.

BOLIGMODELLER

Rapporten trekker fram varierte og sosiale boligmodeller som veves inn i det ordinære boligtilbudet, som viktige grep for å unngå opphopning av levekårsutfordringer. Det anbefales å kombinere ulike utbyggings- og kjøpsmodeller for bolig, i kommunal og privat regi. En andel kommunale boliger og tilvisningsleiligheter vil sikre tilgang for mindre kjøpesterke grupper, samt en forutsigbar leieandel over tid. Andre grep er organisering i borettslag for å sikre stabilitet over tid, prioritering av modeller med høy grad av beboerstyring og tidlig involvering som vil gi brukerne eierskap og tilhørighet.

NABOLAG OG SOSIALE BOFORMER

I rapporten legges det vekt på at innovativ sambruk av arealer kan gi bedre utnyttelse,

redusere individuelt forbruk, og resultere i et mangfold av treffpunkter for beboere. Gode felles møtepunkter kan bidra til sosial kapital og motvirke ensomhet. Det anbefales at fellesområder utforskes, med vaskeri, lesesal, takhager og verksteder for både enkeltpersoner og organisasjoner. Rapporten anbefaler å undersøke modeller for sirkulærøkonomi der næringsdrivende får redusert husleie mot å bidra med tjenester for fellesskapet. Hav Eiendom utfordrer bestående modeller og egen organisasjon ved å si følgende: “Målet bør være å utvikle og innovere foregangsmodeller for et økologisk og sosialt bærekraftig levesett gjennom boligutviklingen”.

FLEKSIBILITET OG OVERGANGER

DEIG-rapporten anbefaler mer varierte leilighetstyper, innhold og design på Grønlikaia enn i Fjordbyen ellers. Dette kan “muliggjøre intern flytting og boligkarriere i nabolaget – en viktig forutsetning for stabilitet”. Igjen utfordrer rapporten etablert praksis: “Det bør undersøkes løsninger for ulike grupper; studenter, småbarnsfamilier, familier med ungdom, enslige, eldre, og beboere med funksjonsnedsettelse, samt for muligheter til å bli boende over tid gjennom endrede livsfaser”, heter det.

Gode overgangssoner trekkes fram som en utfordring i Fjordbyen. Dette gjelder både mellom det private og nabolagets fellesarealer, og mellom nabolaget og offentlige arealer. Bygulvskart for Grønlikaia skal sikre gode overganger. Et viktig punkt her er at opphevet privat uteareal og vegetasjonssone benyttes som «buffer» mellom private og offentlige uterom for å myke opp overgangene.

Kvalitetsprogrammet for Filipstad har bebyggelse og bokvalitet som et eget innsatsområde (kapittel 3.5), men stiller ikke krav til rettferdig tilgang til bolig og bokvalitet på samme måte som DEIG-rapporten. I innsatsområdet vises det til Fjordbyplanen punkt 2.1.8: “boligsammensetning med ulike priskategorier, eierformer og størrelser tilpasset ulike familiestørrelser og brukergrupper”. I forslag til tiltak heter det at man skal “benytte fleksible planløsninger og innovative boligtyper”, uten at dette er utdypet. Sosiale boformer, varierte og sosiale boligmodeller, pilotering og fleksibilitet i boligtypologien er ikke nevnt. Vi kan dermed konkludere at kvalitetsprogrammet i liten grad møter ambisjonene i DEIG-prosjektet når det gjelder bolig og bomiljø.

Folkehelse og rekreasjon

Det er et uttalt mål at Grønlikaia skal bli en sunn bydel der folk trives, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Gjennom DEIG-arbeidet, medvirkningsprosesser,

stedsanalyse og ulike kilder har Hav Eiendom identifisert ulike delmålsetninger for å oppnå disse ambisjonene innen helse og rekreasjon.

Fysisk aktive Grønlikaia

DEIG-rapporten trekker fram rekreativ mobilitet som et nøkkelbegrep og knytter det til folkehelse. Innad på Grønlikaia, med sine ulike delområder, er det viktig med korte avstander til organiserte og uorganiserte aktiviteter for barn og ungdom. Rapporten anbefaler at det bør legges til rette for “arenaer for fysisk aktivitet innen 10 minutters gangavstand fra alle boliger”.

Kvalitetsprogrammet for Filipstad har ikke et like grunnleggende fokus på rekreativ mobilitet. Men i kapittel 3.3.2 *Opparbeide gode og varierte fri- og oppholdsarealer som tilfredsstillende områdene, beboere og andre brukeres behov for idrett, rekreasjon og utfoldelse*, snakkes det om å “tilrettelegge parker og allmenninger for lek og fysisk aktivitet”. Beboere skal gis tilgang til sjøkanten og sjøen med tanke på trening, lek og friluftaktiviteter.

Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Lekende og rekreative Grønlikaia

Grønlikaia skal bli et barnevennlig nabolag “med områder for skjermet lek og rekreasjon for barn og ungdom i alle aldre”. Det anbefales lekeplass/område for barn og ungdom innen maks 50 meter fra hver bolig. Videre vises det til viktigheten av å tilrettelegge for uplanlagte aktiviteter.

I Filipstad-programmet er behovet for barnevennlige områder nevnt under kapittel 3.3.1 *Skape gode, varierte møteplasser og felles sosiale arenaer*. Der fastslås det at det skal tilrettelegges for “trygge forbindelsesveier for barn til/mellom ulike lekeplasser/-tilbud”. Plass til barns utfoldelse og aktivitet er også gitt et eget avsnitt, med en rekke forslag til tiltak og indikatorer. Ungdom er ikke nevnt som en egen gruppe, men omtales i sammenheng med barns behov i kapitlene 3.5.3 *Gi plass til barns utfoldelse og aktivitet på Filipstad* og 4.4.10 *Parkbelte mot nord – lokalpark og turveg*. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Grønne Grønlikaia

Dagens fjordby, inkludert Grønlikaia, er et naturfattig område med få naturelementer. Når Grønlikaia står ferdig skal området tilby både parkområder og natur som er integrert i bygninger og byrom.

I kvalitetsprogrammet er blågrønn struktur nevnt som et eget innsatsområde for Fjordbyen i kapittel 3.7. "Innføring av naturelementer som styrker det biologiske innholdet på land og til vanns", nevnes som en overordnet føring med henvisning til Fjordbyplanen. Under omtalen av innsatsområdet by- og gaterom på Filipstad (kapittel 3.3), heter det at "attraktive uterom skal bidra til aktivitet og nye naturområder må etableres". Det skal settes av minimum 100 daa friareal på dagens landareal.

Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Blå Grønlikaia

I tillegg til det som er nevnt under foregående punkt, er det en ambisjon at Grønlikaia skal gi Oslo flere sikre bademuligheter, samt fasiliteter som gratis toaletter og garderober. Gjennom etablering av nye fasiliteter skal det også utarbeides arenaer for aktivitet og læring ved fjorden.

Kvalitetsprogrammet for Filipstad fastslår i kapittel 3.7.4 *Tilrettelegge for bading og annen rekreativ bruk av fjordbassenget*, at deler av vannflaten bør reserveres for vannsport og rekreasjon, med et konkret forslag om å etablere bystrand/sjøbad med tilhørende sanitæranlegg. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Sanselige Grønlikaia

Grønlikaia skal ifølge rapporten fremme helse, trivsel og sanselige opplevelser gjennom variasjon i omgivelsene. Variasjon i omgivelsene vil bidra til oaser og tilrettelegge for ulike sanselige opplevelser.

"Sanselig" er ikke et begrep som brukes i kvalitetsprogrammet, men ord som trivsel, opplevelser og variasjon går igjen i kapitler som 3.3.1 *Skape gode, varierte møteplasser og felles sosiale arenaer*, 3.4 *Kunst i det offentlige rom* og 3.5.1 *Filipstad skal utvikles med identitetsskapende bebyggelse med høy arkitektonisk kvalitet*. Vi konkluderer med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Nærhetsbyen

“Nærhetsbyen” eller “15-minuttersbyen” er etablert som sentrale begrep i byutviklingen de siste ti årene. I førstnevnte begrep ligger en “by som legger til rette for grønn mobilitet og miljøvennlig livsstil”, ifølge DEIG-rapporten. Nærhetsbyen tilbyr kort avstand mellom bolig, jobb, skole og barnehage. Beboerne er sikret tilgang til handel, kultur og rekreasjon. Man opplever nærhet til myndigheter, utbyggere og lokalsamfunn. Den mentale nærheten betyr “nærhet til hverandre og følelsen av å tilhøre stedet”.

Nettverk

DEIG-rapporten omtaler nettløsninger som understøtter informasjon, samarbeid og deling mellom beboere, utbyggere og myndigheter, som viktig i etableringsfasen. Det anbefales å etablere en nettside/app for å dele og innhente informasjon tidlig i utviklingsprosjektet, med henvisning til 13 ulike apper på bydels- og bynivå som bidrar til kommunikasjon og flyt i hverdagen.

Kvalitetsprogrammet nevner ikke nettverk, og imøtekommer dermed ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Tilhørighet

Tilhørighet handler om tilknytning til både mennesker og steder. En bærekraftig byutvikling skal ifølge DEIG-rapporten “gi gode oppvekst- og bomiljøer, lokal næringsutvikling og opplevelsesrike omgivelser”. Med henvisning til kommuneplanen for Oslo, (*Vår by - vår framtid. Kommuneplan for Oslo 2018, 2019*) heter det at “alle innbyggere, uavhengig av alder, skal ha mulighet til å leve frie og meningsfulle liv, hvor de opplever tilhørighet, mestring og trygghet”.

Kvalitetsprogrammet nevner ikke tilhørighet eller andre relevante aspekter, og imøtekommer dermed ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Mobilitet

Grønn mobilitet betyr reiser til fots, med sykkel og via kollektivtrafikk. For Grønlikaia pekes det på flere viktige tiltak for å legge til rette for grønn mobilitet. Et hovedgrep er å etablere gang- og sykkelforbindelser til “byen bak (Gamlebyen og Ekeberg)”. Det pekes på at dette også handler om nærhetsbyen og om å redusere “den mentale distansen mellom by- og sjøside”.

I kvalitetsprogrammet heter det i kapittel 2.3 *Områdereguleringen*, at “løsninger for kollektivtransport, fotgjengere og syklistene skal redusere bilbruken”, uten at målet er kvantifisert. Et grep som muliggjør Filipstad-utbyggingen er å legge E18 i tunnel. Et annet grep er tilrettelegging for en ny “fjordtrikk”. Programmet inneholder også kvantifiserbare mål for kollektiv- og sykkelandel (kapittel 3.2.2 og 3.2.3). Filipstad-dokumentet nevner ikke nærhetsbyen eller 15-minutters byen, men kommer med beslektede anbefalinger i kapittel 3.2.1 *Det skal legges til rette for å redusere transportbehovet, og for å minimere behovet for bruk av egen bil ved å bo og arbeide på Filipstad*. I samme kapittel foreslås tilrettelegging “for arbeidsplasser i nærheten av kollektive transportmidler”. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet i stor grad imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Kultur

I DEIG er kultur både et eget undertema i den lokal-sosiale dimensjonen og et av flere punkt på undertemaet nærhetsbyen. Vi har valgt å slå de sammen i vår gjennomgang. Et retningsgivende dokument for DEIG-rapporten er “Kulturens kraft – Kulturpolitikk for framtida”. Kulturmeldingen peker på kultur som noe grunnleggende i et demokrati; “et premiss for ytringsfrihet og toleranse, en forutsetning for dannelse og en opplyst offentlighet”. I forlengelse av dette har rapporten noen anbefalinger for å realisere et bærekraftig kulturliv på Grønlikaia:

- Nabolagshus. Beboernes møteplass og en destinasjon for besøkende
- Spontan kultur. Kultur som kan utspille seg i byrom og gater
- «Arts center»-modellen. En etablert kulturaktør med levende og inkluderende foaje
- Fjordscene. Utgjør forbindelsen mellom fjord og by i Oslo
- Læringsarena. Klasserom om fjorden, marinbiologiske temaer og havbruk
- Rom for delingsøkonomi. Lett tilgjengelige utlånstilbud med tanke på vannsport for barn og unge i indre by øst
- Det kulturhistoriske. Forankringen i det stedlige, historiske miljøet som en viktig forutsetning for en bærekraftig utvikling

Rapporten hevder at kulturprofilen på Grønlikaia er “avgjørende for stedsidentitet, fellesskap og inkludering”, og “berører alle de tre dimensjonene av bærekraftsbegrepet”. Kvalitetsprogrammet har kunst i det offentlige rom som et eget innsatsområde (kapittel 3.4). Kunstsatsingen skal gi Filipstad identitet og særpreg, men setter den ikke i

sammenheng med begreper som bærekraft eller nærhetsbyen. Programmet kobler imidlertid rekreasjons-, idretts- og kulturanlegg med fellesskap og mangfold, og med en sosial infrastruktur som skal underbygge lokalsamfunnet (kapittel 2.3 *Områdereguleringen*).

Kvalitetsprogrammet framstiller ikke kultur som en like dyptgripende faktor som i DEIG-rapporten. Programmet setter heller ikke kultur i sammenheng med læring, delingsøkonomi og arealeffektivitet. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet bare delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Læring og sysselsetting

DEIG-rapporten peker på lik sjanse til å få utdanning og jobb og et liv uten diskriminering, som viktig for å oppnå sosial bærekraft. Rapporten har et særlig fokus på framtidens arbeidsplasser, tiltak for å øke lokal sysselsetting og lokal nærings- og institusjonsstruktur. Grønlikaia skal bli en “aktiv læringsarena som bidrar til å stimulere lokalt entreprenørskap” både på land og vann. For å komme dit må det etableres nye driftsmodeller og samarbeidsløsninger. DEIG-rapporten anbefaler et aktivt samspill mellom offentlige og private aktører. Strategien er oppsummert i følgende setning: Grønlikaia skal være en arena for entreprenørskap og læring, som bidrar til en mangfoldig by. Rapporten legger også fram en ambisjon for lokal sysselsetting og kompetanseutvikling i byggeprosessen. Det anbefales å utvikle en bestillingsløsning der entreprenører og leverandører “forplikter seg til å bidra til økt rekruttering, trening og utvikling av unge og andre i utenforskap”.

Kvalitetsprogrammet har ikke fokus på Filipstad som en læringsarena eller som et sted for framtidens arbeidsplasser. Ord som entreprenørskap, sysselsetting og kompetanse er ikke brukt. Med henvisning til områdereguleringen (kapittel 2.3) heter det at “Filipstad skal bli et godt område å bo- og arbeide i”. Men mangfold- og inkludering ses ikke i sammenheng med læring og sysselsetting. Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet ikke imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Deltakelse og fellesskap

I DEIG-rapporten heter det at Grønlikaia skal legge til rette for deltakelse og fellesskap, og styrke lokal identitet. Man ønsker også å ivareta samhold, interaksjon mellom ulike

sosiale grupper og deltakelse i samfunnet generelt. Grønlikaia skal være et lokalsamfunn der folk involverer seg, med et mangfold av treffpunkter og tilbud. En god utforming av bydelen kan på sikt bidra positivt til sosial kapital, fellesskap og motvirke ensomhet. DEIG-arbeidet har undersøkt virkemidler for de overordnede temaene trygghet (herunder et stabilt og trygt bomiljø), rettferdighet, inkludering og medvirkning i planprosessen. Temaene går på tvers av fokusområdene under deltagelse og fellesskap. Tilrettelegging for fellesskap, der beboere opplever tilhørighet og tillit både til hverandre og institusjoner, er et overordnet tema som binder dem sammen.

Trygt, inkluderende og stabilt boligmiljø som legger til rette for fellesskap

Høy grad av utleie og mangel på nabobaserte møtesteder og ikke-kommersielle arenaer i dagens fjordby gir manglende fellesskapsfølelse. Sosiale boformer og delingsløsninger der kommersielle lokaler brukes til ikke-kommersielle aktiviteter er eksempler på løsninger.

Trygge, inkluderende, byrom på Grønlikaia som arena for fellesskap, aktivitet og utdanning

Stikkord er tilrettelegging for spontane aktiviteter på varierende arenaer, for eksempel scener, der fellesskap, kultur og fysisk aktivitet også omfavner det å dyrke lokalt samhold og tilhørighet. Dette fordrer ulike modeller for forvaltning, drift og vedlikehold i tett samarbeid med Bymiljøetaten.

Trygge inkluderende møteplasser som legger til rette for fellesskap

Stikkord er lokaler og ressurser som legger til rette for fellesskap. Eksempel her er tilgjengelige utleielokaler i førsteetasjene for aktører som skaper byliv

Inkludering og medvirkningsprosess

Dagens fjordby preges av ressurssterke grupper og inkluderer i liten grad minoriteter eller besøkende fra østlige bydeler. Økt fokus på inkludering i planleggingsprosesser både til bolig og offentlige arealer kan bidra til å løse dette.

Kvalitetsprogrammet ivaretar i stor grad de tre første punktene i undertemaet, i innsatsområder som 3.3 By- og gaterom og 3.5 Bebyggelse og bokvalitet, dog med en mer "fysisk" og byråkratisk tilnærming. Programmet har spesifikke krav til utearealer, fellesarealer og gangveier. Fokuset er mindre på "myke" verdier som samdrift og

“bylivsskapende” aktører. Kunstens rolle på Filipstad har også en stor plass i kvalitetsprogrammet (kapittel 3.4 *Kunst i det offentlige rom*).

Når det gjelder det siste punktet om inkludering og medvirkning er ikke dette dekket i kvalitetsprogrammet utover en setning (kapittel 1.4 *Prosessmatrise*). Vi kan derfor konkludere med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet i dette kapittelet.

Oppsummert

Ressursforvaltning

1. VANN I BYEN – **Kvalitetsprogrammet møter i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet når det gjelder vann i byen.**
2. ENERGI I BYEN - Kvalitetsprogrammet møter i stor grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.
3. AVFALL, MATERIALER OG INFRASTRUKTUR - Kvalitetsprogrammet møter i stor grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.

Byøkologi - livet over og under vann

4. OSLO-NATUR OVER VANN – Kvalitetsprogrammet møter i stor grad ambisjonene fra DEIG-prosjektet.
5. OSLO-NATUR UNDER VANN – Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
6. URBANT LANDBRUK OG HAVBRUK - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Lokalklima og klimatilpasning

7. DAGSLYS - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
8. SOLENERGIHØSTING - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
9. SOLBELASTNING OG LOKALKLIMA - Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
10. *Bolig og bomiljø* - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Folkehelse og rekreasjon

11. FYSISK AKTIVE GRØNLIKAIA – Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
12. LEKENDE OG KREATIVE GRØNLIKAIA - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
13. GRØNNE GRØNLIKAIA - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
14. BLÅ GRØNLIKAIA - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
15. SANSELIGE GRØNLIKAIA – Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Nærhetsbyen

16. NETTVERK - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
17. TILHØRIGHET - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
18. MOBILITET - Kvalitetsprogrammet imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
19. Kultur Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
20. Læring og sysselsetting Kvalitetsprogrammet imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
21. Deltakelse og fellesskap Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Tabell: I hvilken grad kvalitetsprogrammet møter ambisjonene i DEIG-prosjektet på de ulike områdene.

Kvaliteter	Liten grad	Delvis	Stor grad
1	X		
2			X
3			X
4			X
5		X	
6	X		
7			X
8			X

9		X	
10	X		
11		X	
12			X
13			X
14			X
15		X	
16	X		
17	X		
18			X
19		X	
20	x		
21		X	

Blå kryss; Kvalitetsprogrammet

4.2. Problemstilling 2 – Fyller kompetansehevingsrapporten ut eventuelle svakheter i kvalitetsprogrammet, målt opp mot DEIG?

I denne oppgaven har vi DEIG-prosjektet som utgangspunkt, for så å måle det opp mot kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen. I gjennomgangen av kompetansehevingsrapporten har vi vurdert den opp mot områdene hvor det opprinnelige kvalitetsprogrammet, ifølge vår analyse, er svakt ift DEIG. Både kvalitetsprogrammet og kompetansehevingsrapporten vil sannsynligvis ha områder hvor de er sterkere enn DEIG-rapporten, men det er utenfor denne oppgavens problemstilling.

4.2.1 Lokalt - økologisk

VANN I BYEN

Kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen inneholder ingen krav om sirkulære løsninger for vannhåndtering eller fokus på vannforbruk. Den eneste omtalen i kvalitetsprogrammet om vann i byen dreier seg om overvannshåndtering og forurensing av fjordbassenget. Vi konkluderte dermed med at kvalitetsprogrammet i liten grad møter ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Også kompetansehevingsrapporten fokuserer mest på overvannshåndtering og vannkvalitet i sjøen, men mangler DEIG-prosjektets fokus på sirkulære løsninger for vannhåndtering i bygg og uterom. Kompetansehevingsrapporten møter dermed i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

OSLO-NATUR UNDER VANN

Når vi kommer til Oslo-natur under vann er kvalitetsprogrammet svakere enn DEIG-anbefalingene med et fokus på menneskers bruk av vannet framfor bevaring av økosystemer i seg selv. På dette punktet er kompetansehevingsrapporten sterkt, og alle de intervjuede fagekspertene presenterer gode refleksjoner og anbefalinger i det videre arbeidet med Filipstad-utbyggingen. Kompetansehevingsrapporten møter dermed i stor grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

URBANT LANDBRUK OG HAVBRUK

Kvalitetsprogrammet nevner ikke urbant landbruk og havbruk i det hele tatt, så på dette punktet konkluderte vi med at ambisjonene er lavere enn i anbefalingene fra DEIG-prosjektet.

Heller ikke kompetansehevingsrapporten har fokus på urbant landbruk og havbruk. Dette nevnes kun som metoder for restaurering av undersjøisk flora (ålegras) samt at det vises til nabolagshager i Bydel Gamle Oslo som et tiltak for sosiale møteplasser. Kompetansehevingsrapporten møter dermed i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

SOLBELASTNING OG LOKALKLIMA

DEIG-prosjektet har eksperimentert med forskjellige måter å visualisere solbelastning og soltimer på, noe som indikerer hvor det bør benyttes solskjerming, samt hvilke uteområder som er best egnet for sommerbruk, beplantning og urban dyrking. På samme måte som i avsnittene over, er mye av dette dekket i kvalitetsprogrammet, men urban dyrking er utelatt i sin helhet. Vi konkluderte derfor med at kvalitetsprogrammet delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Kompetansehevingsrapporten berører i liten grad temaet og møter dermed i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

4.2.2 Lokalt - sosialt

BOLIG OG BOMILJØ

Mens DEIG-rapporten går strukturelt til verks i sitt fokus på rettferdig tilgang til bolig, bokvalitet og folkehelse, stiller ikke Filipstad-programmet noen krav på dette området. Kompetansehevingsrapporten viser til FNs bærekraftsmål om at alle skal ha tilgang til

tilfredsstillende og trygge boliger innen 2030 (kapittel 4 *Bebyggelse & bokvalitet*). I det aktuelle kapittelet påpeker fagekspertene at man må styrke fokuset på bokvalitet, definere mangfoldsbegrepet innenfor arkitektur og boligbygging bedre og se sammenhengen mellom mangfold og sosial bærekraft. Viktigheten av ulike eiermodeller og alternative boformer som et virkemiddel for å motvirke ensomhet og øke tilgjengeligheten til bolig, drøftes og settes på dagsordenen i kapittel 4 og i kapittel 6 *Sosial bærekraft*. Kompetansehevingsrapporten imøtekommer dermed delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

FYSISK AKTIVE GRØNLIKAIA

Mens DEIG-rapporten plasserer begrepet “rekreativ mobilitet” i kjernen av byutviklingen, snakker kvalitetsprogrammet for Filipstad om tilrettelegging for lek og fysisk kvalitet.

I kompetansehevingsrapportens kapittel 3 *Mobilitet*, heter det at det skal utvikles forbindelser hvor gående skal prioriteres og det er et trygt sykkeltilbud. Ekspertene påpeker at utformingen av fysiske byrom påvirker beboernes forhold til gådistanser. Men fysisk aktivitet er heller ikke i dette Filipstad-dokumentet en tydelig ambisjon.

Vi kan derfor fastslå at kompetansehevingsrapporten delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

SANSELIGE GRØNLIKAIA

DEIG-rapporten trekker fram sanselige opplevelser som et viktig poeng i helse- og trivselsfremmende utvikling. Kvalitetsprogrammet imøtekommer delvis ambisjonene på dette punktet. Kompetansehevingsrapporten har et sterkere fokus på opplevelser og variasjon i byrom og bomiljø. I kapittel 1 *Blågrønn struktur & naturrestaurering*, refereres det til “sanselige og inviterende” parkområde. I kapittel 6 *Sosial bærekraft* anbefales opplevelsesrike uteområder for alle grupper. I kapittel 4 *Bebyggelse & bokvalitet* understrekes viktigheten av “opplevelsen hos menneskene som skal bo, jobbe og bruke området”. I kapittel 3 *Mobilitet* - i sammenheng med ikke-motorisert mobilitet - beskrives “varierte, stimulerende, og behagelige omgivelser som samtidig er praktisk best for gående”. Vi kan dermed fastslå at kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-rapporten på dette punktet.

NETTVERK

DEIG-rapporten trekker fram digitale nettverk som viktig for å dele og innhente informasjon i et utviklingsprosjekt. Hverken kvalitetsprogrammet eller kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG på dette punktet.

TILHØRIGHET

DEIG-rapporten vektlegger tilhørighet til mennesker og steder i en sosialt bærekraftig byutvikling. Mens kvalitetsprogrammet ikke fanger opp dette aspektet har kompetansehevingsrapporten flere innspill på området. Når det gjelder boliger, heter det at de bør være tilpasset "menneskene og deres hverdagsliv" og "skape samhold og tilhørighet samtidig som vi minimerer CO₂-avtrykket" (kapittel 4 Bebyggelse & bokvalitet). Det anbefales å tenke relasjonelt om hvordan bygg og byrom henger sammen. Stikkord som trekkes fram for å oppnå sosial bærekraft er nærhet, trygghet og tilhørighet (kapittel 6 Sosial bærekraft). Vi kan dermed fastslå at kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-rapporten på dette området.

KULTUR

DEIG-rapporten trekker fram kultur som en dyptgripende faktor i et bærekraftig samfunn. Kvalitetsprogrammet vektlegger også kultur, men uten å sette det i sammenheng med ulike aspekter ved byutvikling og menneskelige behov. Heller ikke kompetansehevingsrapporten tematiserer og utdyper kultur på lik linje med DEIG. Kultur blir imidlertid trukket fram som et sentralt element i sosialt bærekraftig byutvikling, på lik linje med utdanning, sysselsetting, sikkerhet og et anstendig hjem (kapittel 6 *Sosial bærekraft*). Flere av ekspertene trekker fram kultur på ulikt vis i sammenheng med sosial bærekraft:

- Kulturtilbud i sammenheng med møteplasser og aktiviteter i bydelen
- Skolen som en kulturell møteplass
- Legge til rette for "initiativbasert bruk" av offentlige arealer til ulike nabolagsaktiviteter, f.eks. gatefester eller festivaler

Vi kan dermed fastslå at rapporten delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet når det gjelder kultur.

LÆRING OG SYSSELSETTING

DEIG-rapporten har en visjon om at Grønlikaia skal være arena for entreprenørskap og læring. Rapporten har fokus på framtidens arbeidsplasser og tiltak for å øke lokal sysselsetting. Kvalitetsprogrammet mangler helt dette fokuset.

Kompetansehevingsrapporten henviser til arkitekturpolitikken som ble vedtatt av Bystyret i 2020, der det ble fastslått at Oslo skal være en by med "mangfoldige og skapende bo- og næringstilbud" (kapittel 4 *Bebyggelse & bokvalitet*). Her framheves det at Oslo har en rik tradisjon for funksjonsblanding og lokal produksjon, noe som har bidratt til dagens mangfold av bygninger og byområder. Tematikken berøres også indirekte med sitt fokus på gjenbruk og fleksibilitet; bygg må kunne tilpasses teknologisk utvikling og skiftende behov, for eksempel nytt næringsliv og nye boformer.

Når det gjelder læring er "institusjonell kapasitetsbygging" et element som trekkes fram, dvs. skoler og bibliotek som sosiale møteplasser og læringsarenaer dag og kveld i samspill med frivillige organisasjoner (kapittel 6 *Sosial bærekraft*). I det samme kapitlet anbefales det også å koble lokalt næringsliv med ideelle organisasjoner for å skape jobber for ungdom, noe som igjen forhindrer utenforskap.

Vi kan dermed fastslå at kompetansehevingsrapporten delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.

DELTAKELSE OG FELLESSKAP

DEIG fastslår at Grønlikaia skal legge til rette for deltakelse og fellesskap, og styrke og videreutvikle lokal identitet. Rapporten undersøker temaene trygghet, rettferdighet, inkludering og medvirkning. Kvalitetsprogrammet dekker trygghet og rettferdighet, men ikke punktene om inkludering og medvirkning, og dermed fastslo vi at det bare delvis imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet.

På dette punktet er kompetansehevingsrapporten sterkere. Flere av de intervjuede fagekspertene poengterer viktigheten av medvirkning (kapittel 4 *Bebyggelse & bokvalitet* og kapittel 6 *Sosial bærekraft*). To av ekspertene er innom viktigheten av en inkluderende prosess. Vi kan dermed fastslå at kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette området.

Oppsummert

Ressursforvaltning

1. VANN I BYEN – **Kompetansehevingsrapporten møter i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet når det gjelder vann i byen.**

Byøkologi - livet over og under vann

5. OSLO-NATUR UNDER VANN – Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
6. URBANT LANDBRUK OG HAVBRUK - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Lokalklima og klimatilpasning

9. SOLBELASTNING OG LOKALKLIMA - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer i liten grad ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
10. Bolig og bomiljø - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Folkehelse og rekreasjon

11. FYSISK AKTIVE GRØNLIKAIA – Kompetansehevingsrapporten imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
15. SANSELIGE GRØNLIKAIA – Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Nærhetsbyen

16. NETTVERK - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ikke ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
17. TILHØRIGHET - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
19. Kultur - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
20. Læring og sysselsetting - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer delvis ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.
21. Deltakelse og fellesskap - Kompetansehevingsrapporten imøtekommer ambisjonene i DEIG-prosjektet på dette punktet.

Tabell 2: I hvilken grad kompetansehevingsrapporten og kvalitetsprogrammet møter ambisjonene i DEIG-prosjektet på de ulike områdene.

Kvaliteter	Liten grad	Delvis	Stor grad
1	X X		
5		X	X
6	X X		

9		XX	
10	X	X	
11		XX	
15		X	X
16	XX		
17	X		X
19		XX	
20	X	X	
21		X	X

Blå kryss; Kvalitetsprogrammet

Brune kryss; Kompetansehevingsrapporten

4.3 Drøfting

Kvalitetsprogrammet for Filipstad ble skrevet for 13 år siden. Mye har skjedd på disse årene, og kompetansehevingsrapporten er ment å være et svar på dette. Samtidig ser vi at tilnærmingen til en bærekraftig byutvikling kan gjøres på en mer systematisk måte. Et eksempel på dette er bruken av Creating City Portraits og DEIG-prosjektet på Grønlikaia. Sett med dagens byutviklingsperspektiv, og målt opp mot DEIG, framstår kvalitetsprogrammet for Filipstad som teknisk og antroposentrisk. Våre intervjuobjekter understøtter dette og mener samtidig at byutvikling i større grad må skje som samskaping på tvers av ekspertise og interessefelt.

Ressursgjenvinning og vannbesparelse har ikke vært et fokus i kvalitetsprogrammet eller i kompetansehevingsrapporten. Dette har tradisjonelt ikke vært en stor utfordring i Norge, men temaet får et stadig større fokus, både på grunn av klimaendringer med restriksjoner på vannforbruk (Oslo Kommune, 2022) og avrenning og forurensing av fjorden (Miljødirektoratet, 2022). Det sirkulære aspektet, særlig i forhold til ressursforvaltning, vann og avløp blir også trukket fram som en svakhet av våre intervjuobjekter.

På samme måte ser vi et stadig større fokus på kortreist mat, både av klima- og naturhensyn og av helsemessige- og sikkerhetspolitiske hensyn. Mer dyrking og mindre matsvinn gjennom urbant landbruk (Oslo kommune, u.å.) vil kunne bidra til å redusere disse utfordringene og bør få et økt fokus også i Filipstad-utbyggingen.

Også på området boligformer og boligmodeller ser vi eksempler i Oslo hvor man tester ut ulike alternativer, noen ganger politisk drevet (Oslo Kommune, 2023), andre ganger drevet av utbyggerne (OBOS, 2023). Kompetansehevingsrapporten har plukket opp dette og inkludert det i sitt arbeid, noe som er positivt.

Det er interessant å se i hvor stor grad rekreasjon vektlegges som en kvalitet og nødvendighet i Grønlikaia-prosjektet. Dette skyldes nok både det siste tiårets omfattende bruk av byens havnepromenade til rekreasjon, og et økende fokus på folkehelse. Helse er ikke lenger et ansvar som er isolert til helsevesenet, det oppfattes også som en del av moderne byutvikling. Dette er et perspektiv som Filipstad-rapportene i stor grad mangler.

Når det gjelder sanselige opplevelser har det reviderte Filipstad-dokumentet et langt tydeligere fokus enn kvalitetsprogrammet fra 2013. Dette henger sammen med et sterkere fokus på sosial bærekraft, ivaretagelse av natur og ikke-motorisert mobilitet. På generell basis kan vi si at det er i den sosiale dimensjonen, og spesielt i det som omhandler "Nærhetsbyen", det er størst avvik mellom kvalitetsprogrammet og DEIG. Dette understøttes av våre intervjuobjekter. Fra den sosiale dimensjonen er hverken underpunktene *nettverk, tilhørighet* eller *læring og sysselsetting behandlet* i kvalitetsprogrammet samtidig som *kultur og deltagelse og fellesskap* bare delvis er behandlet. Nærhetsbyen som begrep omhandler "tilgjengelighet og korte avstander. Det handler også om opplevd nærhet til blant annet myndigheter, utbyggere og lokalsamfunn. Den opplevde nærheten betyr også nærheten til hverandre og følelsen av å tilhøre stedet. I et utviklingsprosjekt vil det være viktig å understøtte prosesser som kan styrke følelsen av tilhørighet. Her har et mangfoldig kulturtilbud blitt løftet fram som et viktig premiss, og har derfor blitt nøye undersøkt" (Hav Eiendom, 2022, s. 66). Allerede i 2013 snakket det daværende Miljøverndepartementet om den moderne og bærekraftige byen (Faglig råd for bærekraftig bypolitikk, 2013) hvor nærhet og tilhørighet fikk stor plass. Disse mer verdibaserte og holistiske kvalitetene går i mye større grad igjen i kompetansehevingsrapporten, noe som også bekreftes av våre intervjuobjekter. De nevner blant annet at hvordan man bygger påvirker hvordan man har det og må være en del av et "mindset" som preger både de økologiske og sosiale aspektene ved prosjektet, .

Kapittel 5: Konklusjon og oppsummering

I denne oppgaven har vi studert en praktisk implikasjon av teoretiske modeller knyttet til jordas tåleevne og sosial bærekraft gjennom utviklingen av to av Oslo store byutviklingsprosjekter, Grønlikaia og Filipstad. Vi har tatt utgangspunkt i DEIG-modellen, som baserer seg på teorien i Doughnut Economics, og sammenlignet med det

utarbeidede kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen.

Konklusjonen er at kvalitetsprogrammet har en del mangler på sirkulær ressursforvaltning og matproduksjon, men at hovedutfordringen er det manglende fokuset på de sosiale aspektene av byutvikling og den indre sirkelen i Raworths smultringøkonomi.

Vi har også sammenlignet DEIG-modellen med kompetansehevingsrapporten som er ment å være en faglig oppdatering av kvalitetsprogrammet for Filipstad-utbyggingen. Denne rapporten er en forbedring av kvalitetsrapporten på en rekke felt, spesielt de sosiale aspektene. Likevel finner vi at både på sirkulær ressursforvaltning, matproduksjon, solbelastning og nettverk er det temaer hvor Filipstad-utbyggingen potensielt vil ha mye å lære av DEIG.

5.1 Svakheter og videre studier

Som nevnt i kapittelet om problemstilling har vi avgrenset oppgaven til kun å måle kvalitetsprogrammet og kompetansehevingsrapporten opp mot DEIG-modellen, ikke motsatt. Det vil si at det kan være områder hvor DEIG er svakere enn de to andre uten at vi har plukket opp dette.

På noen områder er det også ulik detaljgrad mellom kvalitetsprogrammet og DEIG, hvor sistnevnte kan ha litt mer overordnede anbefalinger, men vi mener at dette ikke påvirker våre vurderinger.

Videre har vi i liten grad sett på det globale perspektivet og selve utbyggingsfasen i utviklingsprosjektene. Det ligger en uttalt ambisjon i DEIG-prosjektet om å ta stilling til hvordan utviklingen vil påvirke arealbruk og arbeidsvilkår andre steder i verden. Dette kan oppnås gjennom strenge krav til hele leverandørkjeden. Her er det potensial for videre studier og utvidelse av DEIG-modellen for å få et fullstendig bilde av hvordan man best kan drive byutvikling innenfor jordas tåleevne og sosial bærekraft på globalt nivå. Til slutt har vi ikke gjort grundige vurderinger og konklusjoner om hva ulikhetene mellom DEIG-modellen og kvalitetsprogrammet skyldes, selv om både analysen og intervjuobjektene går langt i å nevne bred involvering som en nøkkel til mer fokus på det sosiale aspektet. Her er det behov for videre studier.

Litteraturoversikt

Butenschøn, P. (2020). Urbanisering. I *Store norske leksikon*.

<https://snl.no/urbanisering>

Creating City Portraits. (2020). Doughnut Economics Action Lab.

<https://doughnuteconomics.org/Creating-City-Portraits-Methodology.pdf>

Duedahl, P., & Jacobsen, M. H. (2010). *Introduktion til Dokumentanalyse*. Syddansk Universitetsforlag.

European Commission. (2023, april 28). *Commission announces 100 cities participating in EU Mission for climate-neutral and smart cities by 2030*.

European Commission.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_2591

Faglig råd for bærekraftig bypolitikk. (2013). *Den moderne og bærekraftige byen*.

Miljøverndepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4f00c9c75afe4be5a2fb257cf118684e/t-1537.pdf>

FN. (2023, april 15). *United Nations—Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development*. FNs Bærekraftsmål. <https://sdgs.un.org/goals>

Folke, C., Polasky, S., Rockström, J., Galaz, V., Westley, F., Lamont, M., Scheffer, M., Österblom, H., Carpenter, S. R., Chapin, F. S., Seto, K. C., Weber, E. U., Crona, B. I., Daily, G. C., Dasgupta, P., Gaffney, O., Gordon, L. J., Hoff, H., Levin, S. A., ... Walker, B. H. (2021). Our future in the Anthropocene biosphere. *Ambio*, 50(4), Artikkel 4.

<https://doi.org/10.1007/s13280-021-01544-8>

Ghauri, P. N., & Grønhaug, K. (2010). *Research methods in business studies* (4th ed). Financial Times Prentice Hall.

HAV Eiendom. (u.å.). *HAV Eiendom*. Hentet 14. mai 2023, fra

<https://haveiendom.no/>

HAV Eiendom. (2022a). *DEiG - Smultringøkonomi for nye nabolag*. HAV Eiendom.

https://haveiendom.no/wp-content/uploads/DEiG-rapport_lr.pdf

HAV Eiendom. (2022b). *DEiG - vedlegg*. HAV Eiendom.

https://haveiendom.no/wp-content/uploads/DEiG-rapport-VEDLEGG_lr.pdf

Holme, I. M., & Solvang, B. K. (1998). *Metodevalg og metodebruk* (3. utg., 2. opl).

Tano / Aschehoug.

Johansen, R. (2021, november 2). *Byene må lede an i klimakappløpet* [Debattinnlegg i Dagsavisen].

<https://www.dagsavisen.no/debatt/2021/11/02/byene-ma-lede-an-i-klimakappløpet/>

Kiron, D., Unruh, G., Reeves, M., Kruschwitz, N., & Rubel, H. (2017). Corporate Sustainability at a Crossroads. *MIT Sloan Management Review*, 58(4), Artikkel 4.

Kommunal- og distriktsdepartementet. (u.å.). *Reguleringsplanveileder*.

Regjeringen.no. Hentet 22. mai 2023, fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/reguleringsplanveileder/id2609532/?ch=4>

Love, C., & Eccles, R. G. (2022). How Leaders Can Move Beyond Greenwashing Toward Real Change. *Harvard Business Review*.

<https://hbr.org/2022/01/how-leaders-can-move-beyond-greenwashing-toward-real-change>

Miljødirektoratet. (2022, september 5). *Styrket innsats for renere Oslofjord – men langt frem*.

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2022/september-2022/styrket-i-innsats-for-renere-oslofjord--men-langt-frem/>

OBOS. (2023, april 21). *Nytt OBOS-prosjekt med sosiale boformer*. Nytt

OBOS-prosjekt med sosiale boformer.

<https://www.obos.no/dette-er-obos/nyheter/nytt-obos-prosjekt-med-sosiale-boformer/>

Oslo Kommune. (u.å.). *Om spirende Oslo.*

<https://www.oslo.kommune.no/natur-kultur-og-fritid/urbant-landbruk/spirende-oslo/#gref>

Oslo Kommune. (2022, oktober 4). *Vannsparingstips fra Oslo Kommune.*

Vannsparingstips. <https://www.oslo.kommune.no/vann-og-avlop/vannsparing/>

Oslo Kommune. (2023, mai 10). *Nye boligkvaliteter.* Nye boligkvaliteter.

<https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/nye-boligkvaliteter/#gref>

Oslo kommune—Fjordbyen. (2023, april 15). Fjordbyen.

<https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/fjordbyen/>

Plan- og bygningsetaten. (u.å.). *Filipstad.* Filipstad. Hentet 14. mai 2023, fra

<https://www.oslo.kommune.no/slik-bygger-vi-oslo/fjordbyen/filipstad/>

Plan- og bygningsetaten. (2013). *Filipstad områderegulering—Kvalitetsprogram.*

Oslo Kommune.

https://tjenester.oslo.kommune.no/ekstern/einnsyn-fillager/filtjeneste/fil?virksomhet=976819853&filnavn=vedlegg%2F2019_08%2F1320463_1_1.pdf

Plan- og bygningsetaten. (2022). *Fagekspertenes input*

Kompetansehevingsrapportfor Filipstad kvalitetsprogram 2022 (Saksnummer 202007541). Oslo Kommune; Plan- og bygningsetaten.

Rapp Nilsen, H. (2023). Planetens tålegrenser. I *Store norske leksikon.*

https://snl.no/planetens_t%C3%A5legrenser

Raworth, K. (2022). *Doughnut economics: Seven ways to think like a 21st-century economist.* Penguin Books.

Rockström, J., Steffen, W., Noone, K., Persson, Å., Chapin, F. S. I., Lambin, E.,

Lenton, T. M., Scheffer, M., Folke, C., Schellnhuber, H. J., Nykvist, B., de Wit,

- C. A., Hughes, T., van der Leeuw, S., Rodhe, H., Sörlin, S., Snyder, P. K., Costanza, R., Svedin, U., ... Foley, J. (2009). Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity. *Ecology and Society*, 14(2), Artikkel 2. <https://doi.org/10.5751/ES-03180-140232>
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget.
- Stockholm Resilience Centre. (2023, april 15). Stockholm Resilience Centre, Planetary Boundries. <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>
- Stoknes, P. E., & Rockström, J. (2018). Redefining green growth within planetary boundaries. *Energy Research & Social Science*, 44, 41–49. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.04.030>
- The Global Commission on the Economy and Climate. (2018). *Unlocking the inclusive growth story of the 21st Century: Accelerating climate action in urgent times*. https://newclimateeconomy.report/2018/wp-content/uploads/sites/6/2018/09/NCE_2018_FULL-REPORT.pdf
- Vår by—Vår framtid. *Kommuneplan for Oslo 2018*. (2019). Oslo kommune. <https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13322921-1572596200/Tjenester%20og%20tilbud/Politikk%20og%20administrasjon/Politikk/Kommuneplan/Vedtak%20kommuneplan%202018/Kommuneplan%20Oslo%20-%20oppslag.pdf>

Vedlegg

Validering Cecilia Carlsson

Arkitekt MNAL og assosiert partner i Rodeo arkitekter

- Cecilia Carlsson har 20 års erfaring som arkitekt, de siste fem årene i Rodeo arkitekter
- Siden 2019 har Carlsson, som en del av Rodeos team, vært planarkitekt for Hav Eiendoms detaljregulering av Grønlikaia. Carlsson har jobbet tett med Hav Eiendom i utviklingen og gjennomføringen av DEiG-prosjektet.

Skriftlig tilbakemelding 9. mai 2023, basert på gjennomlesning av utkast til oppgave:

Generelle betraktninger:

Innledning/teori:

- Fint å skrive noe om at DEiG er «fase 1»- dvs anbefalinger for videre prosess/ Kvalitetsprogrammet på Filipstad er «fase 2» sluttprodukt, sånn innledningsvis. Et viktig poeng i et kvalitetsprogram er til slutt å definere tiltak (hvordan man følger opp ambisjoner) og ansvar (hvem og når skal tiltak følges opp). Siden DEiG prosjektet kun er i første fase er listen ikke komplett.
- Teorien til Kate Raworth ble inspirert og bygger på forskning til Stockholm Resilience Center.
- Energi har lenge vært det sentrale tema når man snakker om miljø. Lokalklima er derimot lite ivaretatt i kvalitetsprogram generelt.
- Soleksponering? Solbelastning kan også være et tema, men vi jobbet ikke så mye med det annet enn å linke eks. Grønne tak som et tiltak for naturlig kjøling av bygg

Analyse/drøfting:

- DEiG modellen bygger på metodikken i CCP og benytter seg av de fire linsene.
- Faseaspektet er ikke en del av CCP metodikken. I CCP jobber man fremst med å kartlegge byens ytelse (eks. % sykepleierindeks) så ser man det opp mot hva byen har for type av handlingsplaner/strategier (eks. boligpolitikk). Så involverer man folk for å finne ut hvordan man kan gjøre det bedre (eks. gjennom et variert boligtilbud). Men i arbeidet med DEiG ble det tydelig at man burde ha med tidsaspektet og at bærekraft som driver i alle ledd (eks. sikre gode ordninger for gjestearbeidere /mulighet for midlertidige boliger/ fellestilbud som må driftes)
- Har vært en dialog med Bekkelagets renseanlegg om muligheten for å også utnytte varmen i spillvannet i tillegg til næringsinnhold
- Valg av løsninger er ikke tatt men jeg mener ambisjonen er maks gjenvinning av vann og regnvannsoppsamling til vanning av grøntanlegg.

Spørsmål 1: Er du enig/uenig i analysen? Begrunnelse

- Ja, fin oppsummering. Det eneste jeg savner er det globale aspektet og fokus på de indirekte virkningene av lokal stedsutvikling. Dette aspektet er sjelden adressert, og blir en viktig del av DEiG arbeidet videre. Når man i Oslo kommune snakker om reduksjon av klimagassutslipp er det først og fremst de direkte

klimagassutslippene man refererer til. I CCP/ DEiG løfter man fram både de planetære (økologiske) og humanitære (sosiale) grensene i et globalt perspektiv. På Grønlikaia må man derfor ta stilling til hvordan utviklingen vil påvirke arealbruk, arbeidsvilkår osv. andre steder i verden. Dette betyr også at man må drive etisk og miljømessig bærekraftig handel av byggevarer og helst bidra til plussverdier globalt.

Spørsmål 2: Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder mangler vi påpeker?

Har notert seg at DEiG tilnærmingen gir et større fokus på:

- Sammenhengen mellom analyse (hva er behovene /hva er ytelsen) og valg av ambisjon/strategi
- Samskaping på tvers av ekspertise/interessefelt osv.
- Det globale aspektet og de indirekte virkningene av lokal utvikling
- Det sirkulære aspektet (sett opp mot den globale påvirkningen av lokale tiltak), særlig ift ressursforvaltning- vann, avløp.
- Lokalklima (både for folk og natur)
- Tilrettelegge for natur også under overflaten (jord, vann) og i snittet (grønne/blå tak og fasader)
- Det sosiale aspektet og sammenhengen mellom rettferdig tilgang til tilbud og arealer, velvære/velferd og følelsen av tilhørighet/identitet. (Stikkord, nærhetsbyen, byøkologi, livet med fjorden, den urbane stue, kultur med liten k)

Validering Anders Nohre-Walldén

Medlemsansvarlig/spesialrådgiver, Grønn Byggallianse

- Grønn Byggallianse er en medlemsorganisasjon i bygg-, anlegg og eiendomssektoren. Organisasjonen jobber for at hensynet til miljø og bærekraft skal bli en selvfølgelig del av bransjen.
- Nohre-Walldén har jobbet tett med Hav Eiendom i gjennomføringen av DEIG, der Grønn Byggallianse har vært støttespiller.
- Nohre-Walldén er utdannet sivilingeniør.

Samtale og skriftlig tilbakemelding 12. mai 2023, basert på gjennomlesning av utkast til oppgave.

Generelle betraktninger:

- Under bygging: er tatt ut nå, men innspill om å ta det inn som en del av diskusjonen på slutten (drøfting). Peke framover til ny forskning
- Mer detaljert i DEIG? Gjør det at kvaliteten blir bedre ivaretatt enn i et kvalitetsprogram som framstår ganske generelt?
- Verdt å ta med? <https://nomas.no/baerekraft/fns-baerekraftsmal/> (punkt 1 av Raworths sju punkter - dette skal vi komme tilbake til) - UN Global Compact
- Er DEIG-metoden bra? Og gir den flere verktøy?
- Ivaretar DEIG Doughnut sine ambisjoner (ref. teorikapittelet)?
- Er en kompetansehevingsrapport egentlig det DEIG er - anerkjennelse av at verden har gått videre og derfor viktig å få inn flere elementer?

- Er DEIG en god metode for å sikre at slike kompetansehevingsanalyser ivaretar det siste. Hva med framtiden? Klarer begge å ivareta det smultringøkonomien og teorien deres sier at man må gjøre framover?
- Dekker kompetansehevingsrapporten noe om hva vi må unngå? For ikke å komme utenfor tålegrensene i DEIG?
- Hvordan ta disse ambisjonene over i praksis - modell for samspillsentreprise. Endrede samarbeidsformer (både for det fysiske og det drifts-/livsløpsmessige).

Spørsmål 1: Er du enig/uenig i analysen? Begrunnelse

- Jeg har ikke lest kompetansehevingsrapporten, så det er vanskelig å svare på. Men mitt «hovedfunn» er at dersom DEIG klarer å adressere tema som vi i dag ikke systematisk og godt adresserer i all utvikling, så er verktøyet bra. Verktøyet krever gode prosessledere, samspill og ikke minst vilje og tid til å utforske mulighetene i grønn vekst.

Spørsmål 2: Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder mangler vi påpeker?

- DEIG er en mye mer helhetlig og strukturert metode enn det man kan vise til i revidert kvalitetsprogram for Filipstad. Det kan brukes også på andre prosjekter der målet er grønn vekst.
- Kvalitetsprogrammet har fokus på det fysiske - doughnut på mennesker og økologi.
- Hav Eiendom og Oslo Havn forvalter enorme verdier i hovedstaden. Hav Eiendom er både eiendomsutvikler og områdeutvikler. Det er egentlig to ulike roller, der det ene handler om å tjene penger og det andre handler om å tjene samfunnet. DEIG er et prosjekt som peker på eiersiden og sier at de må tenke på samfunnsutvikling i alle ledd.
- Doughnut Economics-metodikken gjør at områdeutviklere kommer i bedre dialog med kommunen og tar et felles ansvar for samfunnet. Det er en metode som Oslo kommune kunne brukt/krevd i all områdeutvikling. Tenke økologisk og sosialt. Gir bedre kvalitet ut i andre enden og god økonomi
- DEIG er et pilotprosjekt. Neste steg er å rendyrke en metode for områdeutvikling

Validering Marie Indrelid Winsvold Bærekraftsjef, Hav Eiendom

Marie Indrelid Winsvold har vært bærekraftsjef i Hav Eiendom siden 2019. Der har hun vært ansvarlig for igangsettingen av DEIG – Doughnut Economics i Grønlikaia - en modell for sosial og økologisk bærekraft. Indrelid Winsvold har 25 års erfaring fra eiendomsbransjen. Hun er utdannet sivilingeniør og tok grønn vekst og konkurransekraft på BI i 2018/2019.

Intervju ble gjennomført 9. mai 2023, basert på gjennomlesning av utkast til oppgave.

Spørsmål 1: Er du enig/uenig i analysen? Begrunnelse

- Dere har overordnet gode vurderinger. Det dere skriver om avfallshåndtering stikker litt i meg, fordi jeg mener planene for Filipstad på dette området er mangelfulle.
- Opplever at det er veldig bra faglig kvalitet på delrapportene i kompetansehevingsprogrammet.

Spørsmål 2: Hvilke tanker gjør du deg når det gjelder mangler vi påpeker?

- Det er interessant at det er mye rødt på det sosiale i vurderingen av Kompetanseprogrammet for Filipstad. Jeg oppfatter at programmet har et veldig teknisk perspektiv, mens det er mer mangelfullt på det sosiale. Det er for lite holistisk / helhetlig, noe oppgaven også viser
- Det er mange temaer som er omtalt i kompetansehevingsprogrammet, men de er behandlet på et annet nivå, med muntlige innspill fra ulike fagfolk uten at det er systematisert. Dette synes jeg dere bør kommentere.
- Nærhetsbyen er et viktig begrep, fordi det gir et mer holistisk blikk på områdeutvikling. Man tilrettelegger mer for helse og sosial interaksjon, man tenker på transport, infrastruktur og klimautslipp. Det er i kjernen av innfallsvinkelen som vi har valgt for Grønlikaia. Det handler om hvordan man bygger, hvordan folk har det, om avfall, håndtering av vann, energi, etc. Det manglende fokuset på urbant havbruk og landbruk i Filipstad-rapportene henger også sammen med denne delen. Nærhetsbyen er et mindset som kan prege et helt prosjekt. Både hvor maten produseres, transporten av den og avfallet den reduserer i.